

Aletta Blomberg

Aan: Petra Catz
Onderwerp: RE: Raadadres heroverweging volledige besluitvorming Holocaust Namenmonument

Van: Petra Catz

Verzonden: donderdag 17 mei 2018 13:26

Aan: 'r.groot.wassink@raad.amsterdam.nl' <r.groot.wassink@raad.amsterdam.nl>; 'froosma@raad.amsterdam.nl' <froosma@raad.amsterdam.nl>; 'l.grooten@amsterdam.nl' <l.grooten@amsterdam.nl>; 'l.nadif@raad.amsterdam.nl' <l.nadif@raad.amsterdam.nl>; 'j.groen@raad.amsterdam.nl' <j.groen@raad.amsterdam.nl>; 'd.karaman@raad.amsterdam.nl' <d.karaman@raad.amsterdam.nl>; 'zernsting@raad.amsterdam.nl' <zernsting@raad.amsterdam.nl>; 's.blom@raad.amsterdam.nl' <s.blom@raad.amsterdam.nl>; 'd.de.jong@raad.amsterdam.nl' <d.de.jong@raad.amsterdam.nl>; 'j.nuijens@raad.amsterdam.nl' <j.nuijens@raad.amsterdam.nl>; 'r.van.dantzig@raad.amsterdam.nl' <r.van.dantzig@raad.amsterdam.nl>; 'm.ten.bruggencate@raad.amsterdam.nl' <m.ten.bruggencate@raad.amsterdam.nl>; 'm.bosman@raad.amsterdam.nl' <m.bosman@raad.amsterdam.nl>; 'a.hammelburg@amsterdam.nl' <a.hammelburg@amsterdam.nl>; 'd.timman@raad.amsterdam.nl' <d.timman@raad.amsterdam.nl>; 'p.guldemonnd@raad.amsterdam.nl' <p.guldemonnd@raad.amsterdam.nl>; 'j.vroege@raad.amsterdam.nl' <j.vroege@raad.amsterdam.nl>; 'y.el.ksaihi@amsterdam.nl' <y.el.ksaihi@amsterdam.nl>; 'e.van.der.burg@amsterdam.nl' <e.van.der.burg@amsterdam.nl>; 'mpoot@raad.amsterdam.nl' <mpoot@raad.amsterdam.nl>; 'd.de.grave-verkerk@raad.amsterdam.nl' <d.de.grave-verkerk@raad.amsterdam.nl>; 'r.torn@raad.amsterdam.nl' <r.torn@raad.amsterdam.nl>; 'h.naoumnehme@amsterdam.nl' <h.naoumnehme@amsterdam.nl>; 'a.marttin@raad.amsterdam.nl' <a.marttin@raad.amsterdam.nl>; 'mmoorman@raad.amsterdam.nl' <mmoorman@raad.amsterdam.nl>; 's.mbarki@raad.amsterdam.nl' <s.mbarki@raad.amsterdam.nl>; 'h.biemond@raad.amsterdam.nl' <h.biemond@raad.amsterdam.nl>; 'c.de.heer@raad.amsterdam.nl' <c.de.heer@raad.amsterdam.nl>; 'n.la.rose@raad.amsterdam.nl' <n.la.rose@raad.amsterdam.nl>; 'l.ivals@amsterdam.nl' <l.ivals@amsterdam.nl>; 'e.flentge@raad.amsterdam.nl' <e.flentge@raad.amsterdam.nl>; 'n.temmink@raad.amsterdam.nl' <n.temmink@raad.amsterdam.nl>; 'jlammeren@raad.amsterdam.nl' <jlammeren@raad.amsterdam.nl>; 'abakker@raad.amsterdam.nl' <abakker@raad.amsterdam.nl>; 'j.bloemberg@raad.amsterdam.nl' <j.bloemberg@raad.amsterdam.nl>; 'm.taimounti@raad.amsterdam.nl' <m.taimounti@raad.amsterdam.nl>; 'a.kilic@raad.amsterdam.nl' <a.kilic@raad.amsterdam.nl>; 'n.yilmaz@raad.amsterdam.nl' <n.yilmaz@raad.amsterdam.nl>; 'a.nanninga@raad.amsterdam.nl' <a.nanninga@raad.amsterdam.nl>; 'anton.van.schijndel@amsterdam.nl' <anton.van.schijndel@amsterdam.nl>; 'k.kreuger@raad.amsterdam.nl' <k.kreuger@raad.amsterdam.nl>; 'd.boomsma@raad.amsterdam.nl' <d.boomsma@raad.amsterdam.nl>; 'w.van.soest@raad.amsterdam.nl' <w.van.soest@raad.amsterdam.nl>; 'd.ceder@amsterdam.nl' <d.ceder@amsterdam.nl>; 'sylvana.simons@raad.amsterdam.nl' <sylvana.simons@raad.amsterdam.nl>; 'info@gemeenteraad.amsterdam.nl' <info@gemeenteraad.amsterdam.nl>

Onderwerp: Raadadres heroverweging volledige besluitvorming Holocaust Namenmonument

Aan de leden van de gemeenteraad van Amsterdam

RAADSADRES

Amsterdam, 17 mei 2018

Betr: noodzaak heroverweging volledige besluitvorming over Holocaust Namenmonument

Geachte heer, mevrouw,

Wij, verenigingen, stichtingen en individuen uit de Plantage- Weesperbuurt, hebben, bijgestaan door advocaat Aletta Blomberg, gezamenlijk bezwaar gemaakt tegen de verleende vergunningen voor het Holocaust Namenmonument aan de Weesperstraat.

De bezwaarprocedure loopt. Dinsdag 15 mei 2018 is een hoorzitting gehouden voor een ambtelijke bezwaarschriftencommissie die het bestuur zal adviseren over de afdoening van de bezwaren.

Wij menen dat in dit dossier een heroverweging van de volledige besluitvorming noodzakelijk is. De aard van een nationaal namenmonument maakt ons inziens een bredere bezinning op functie, proces en vorm nodig dan tot op heden heeft plaatsgevonden. Bijgaand doen wij u een notitie toekomen waarin wij de argumenten daarvoor onder elkaar hebben gezet.

Wij vertrouwen erop dat u kennis zult willen nemen van deze notitie, en wij verzoeken u om vanuit uw positie binnen de gemeente ervoor te zorgen dat een serieuze inhoudelijke discussie plaats zal vinden over de uitgangspunten van dit dossier.

Wij zouden het op prijs stellen als wij van u een reactie op de notitie en de daarin verwoorde argumenten zouden mogen vernemen. Onze advocaat Aletta Blomberg (a.blomberg@ngnb.nl) is bereid in dezen als contactpersoon te dienen.

Met vriendelijke groet,

Plantage-Weesperbuurt Vereniging
Stichting de Groene Plantage
Stichting tussen Amstel en Artis
Bewonersvereniging Studentenflat Weesperstraat
En een groot aantal individuele bewoners uit de Plantage- Weesperbuurt

Bijlagen:

- notitie heroverweging volledige besluitvorming
- deze aanbiedingsbrief als Word-bestand

Petra Catz
Plantage Middenlaan 9 1018 DA Amsterdam

Waarom is een heroverweging van de volledige besluitvorming ten aanzien van een Holocaust Namenmonument logisch en noodzakelijk?

Notitie

opgesteld in het kader van de bezwaarprocedure tegen de verleende vergunningen voor de bouw van het Holocaust Namenmonument

In de bezwaarschriften is gepleit voor een zorgvuldige, volledige heroverweging. In dit stuk lichten wij nader toe dat er, naast de juridische argumenten, hiervoor ook andere zwaarwegende redenen bestaan. Wij doen dit in de oprechte overtuiging dat de aard van het monument een bredere bezinning op functie, proces en vorm nodig maakt dan tot op heden heeft plaatsgevonden en dat het in het algemeen belang is - óók in het belang van al diegenen die voor een namenmonument zijn - dat die bezinning alsnog zal plaatsvinden.

1. Wat kan het doel zijn van een Holocaust namenmonument?

Stel dat het Nederlands Auschwitz Comité (NAC) niet met het initiatief zou zijn gekomen dat er een nationaal Holocaust namenmonument moet komen, maar dat de Nederlandse overheid dit project was gestart, dan waren er zonder twijfel allereerst moeilijke maar belangrijke vragen aan de orde gekomen. Namelijk: Wat moet het doel zijn van dit monument? Hoe zou dat er, gegeven dat doel, vervolgens uit kunnen zien? En wat zouden de eisen zijn voor en de kenmerken van een passende plek voor zo'n soort monument? Wat zijn dan de keuzes die voorliggen?

Daarbij komen wezenlijke vragen op tafel die gedegen onderzoek vergen. Dient zo'n monument in het bijzonder om de slachtoffers te gedenken en wordt het een ingetogen plek van bezinning? Of dient het om een statement te maken tegenover alle verschrikkingen, moet het een schokkende uitwerking hebben op de bezoeker, op de omgeving? Zou het wenselijk, en zo ja zou het ook mogelijk zijn, die twee op een passende wijze te combineren? Gaat het primair om een plek voor de overlevenden, voor hun kinderen en kindskinderen, mensen die zich heel direct betrokken voelen? Of is het bedoeld voor een veel bredere groep, voor alle – ook toekomstige – inwoners van Nederland? Is het bedoeld om de jonge mensen van nu wat te leren, en zo ja, wat dan precies? Hoe kan een monument betekenis hebben voor de huidige complexe, multi-culturele samenleving? Op welke wijze kan zo'n monument over vijftig of honderd jaar nog steeds iets betekenen, in een wereld die ongetwijfeld heel anders zal zijn dan nu en waarin de Tweede Wereldoorlog meer dan 150 jaar geleden zal zijn?

Hoe ontwikkelt een land over dit alles gedachten? Wat voor vorm zou zo'n monument kunnen krijgen? Hoe denken mensen in Nederland daarover? Mensen met of zonder een joodse geschiedenis, mensen uit andere culturen, jong en oud?

2. Wat zou een gangbare procedure zijn?

Stel dat het een nationaal monument moest worden. Dat betekent dat het van 'ons' is, in de brede zin van het woord. Hoe zou zo'n proces normaal gesproken dan gaan?

Er zouden methodes en procedures worden ontwikkeld, om te zorgen dat zo'n plan geleidelijk vorm kan krijgen. Er wordt nagedacht hoe tot een keuze van een locatie kan worden gekomen, welke criteria daarvoor kunnen worden gehanteerd. Er zou worden geïnventariseerd wat voor verschillende verschijningsvormen voor zo'n monument mogelijk zouden zijn.

Er zou een comité of een commissie worden samengesteld met mensen vanuit verschillende disciplines. Er zou in kaart gebracht worden waarover brede overeenstemming bestaat en waarover de meningen uiteenlopen, waar sterke emoties leven en gevoeligheden liggen, en waar misschien lastige of zelfs pijnlijke knopen zouden moeten worden doorgehakt. Alles om te zorgen dat het proces zelf al zo veel mogelijk zal leiden tot gemeenschappelijkheid. En zo zou draagvlak ontstaan.

Er zouden in verschillende fases momenten worden ingebouwd waarop ideeën worden teruggekoppeld, waar bedenkingen serieus worden gehoord en betrokken bij het verdere traject. Er zou een prijsvraag worden uitgeschreven, of misschien zouden verschillende kunstenaars expliciet worden uitgenodigd een eerste ontwerp te maken, waarover gesproken zou kunnen worden en aan de hand waarvan misschien ook weer tot nadere invulling van uitgangspunten zou kunnen worden gekomen.

3. Maar hoe is het hier gegaan?

Nu is er echter sprake van een particulier initiatief, zij het dat dit steun verkreeg van de Amsterdamse burgemeester. Dat betekent niet noodzakelijkerwijs dat de grote lijnen van het hierboven omschreven traject niet meer zouden kunnen worden gevolgd. Sterker, nadat het bij het Wertheimpark mis was gelopen gaf burgemeester Van der Laan in zijn brief van 24 september 2015 aan de Raad aan dat hij zorgvuldigheid van het hele proces van zeer groot belang acht. Hij benadrukte zijn steun voor het plan, maar gaf daarbij aan dat hij bij het NAC begrip had gevraagd *voor de tijd die wij nemen om een zorgvuldige procedure in acht te nemen*. Hij stelt dat het plan breed gedragen zal kunnen worden indien de afweging zorgvuldig tot stand komt en alle mogelijke locaties zijn bestudeerd. En hij stelt daarbij dat het zijn ambitie is dat er tenminste voldoende en liefst een groot draagvlak zal ontstaan.

De burgemeester legt – terecht – het verband: zorgvuldigheid van de procedure is noodzakelijk voor het creëren van draagvlak. Er is echter geen sprake geweest van een zorgvuldige procedure – zie het bezwaarschrift tegen de omgevingsvergunning en voor alle details productie 3 daarbij, het overzicht traject besluitvorming. Het feit dat formeel sprake was van een particulier initiatief, en niet van een overheidsinitiatief, was kennelijk genoeg reden voor de gemeente om geen enkele ruimte te bieden voor enig maatschappelijk debat, noch voor enige inspraak, noch voor een begin van inzichtelijke besluitvorming of voor een open inschrijving. Voor zover al in eerste instantie – door het college en door de Raad – tot een traject was besloten dat nog enigszins had kunnen bijdragen aan de kwaliteit van de besluitvorming, namelijk een procedure in twee fases met inspraak over locatiekeuze en ontwerpen, is al na zeer korte tijd onofficieel besloten dat traject simpelweg toch maar niet te volgen.

En zo is er nu geen enkele maatschappelijk discussie geweest over de vraag wat voor monument wij – inwoners van Nederland, Amsterdammers, betrokken organisaties, omwonenden – eigenlijk zouden willen. De keuze van de locatie is gemaakt aan de hand van criteria die voornamelijk de wensen en belangen van het NAC weerspiegelen. Voor zover maatschappelijke belangen al een plek kregen in enkele criteria, had dat uiteindelijk geen effect wegens de gehanteerde gekwalificeerde weging, waardoor iedere locatie buiten het Joods kwartier al bij voorbaat kansloos was. Daarbij werd bovendien voor de onderbouwing van de definitieve locatiekeuze een methode gebruikt die daarvoor niet geschikt was, aangezien de gehanteerde grofmazige criteria slechts

bedoeld en toepasbaar waren voor een scoring op hoofdlijnen. Daarbij vond zowel de locatietoets als de uiteindelijke locatiekeuze ook nog plaats zonder enige kennis van het beoogde ontwerp.

Maar bij dit alles komt dan nog: er is geen enkele vorm van inspraak is geweest. Het hele traject wordt gekenmerkt door voortdurend en bewust aankoersen op het vermijden van enige publieke inbreng. Waar aan het begin nog uitdrukkelijk over de noodzaak van inspraak en onderzoek naar draagvlak werd gesproken, is dat alles gaandeweg doelbewust overgeslagen en vermeden, zo blijkt uit ambtelijke stukken, verslagen van overleggen etc. Deze opstelling hebben mensen uit de buurt ook kunnen ervaren als zij hun zorgen en bezwaren wilden overbrengen aan college, raad of bestuurscommissie. Brieven bleven al te vaak onbeantwoord, insprekers werden, in het bijzonder bij de bestuurscommissie Centrum, afwerend en soms ronduit lelijk en met achterdocht behandeld. De bestuurscommissie en de raad speelden elkaar voortdurend de bal toe en bijna alle fracties stuurden burgers van het kastje naar de muur. Contrair aan zijn primaire opgave bleek de bestuurscommissie Centrum zich niet op te stellen als 'de ogen en oren van de buurt'. De buurtbewoners stonden kortom voor een betonnen muur.

4. Exclusief particuliere zeggenschap over een grootschalig publiek project: een onjuiste gang van zaken

De situatie is nu dat er een plan voorligt dat geheel en uitsluitend is vormgegeven door het NAC. Deze stichting heeft bepaald wat voor soort monument er moet komen, de kenmerken vastgelegd ("een aanklacht, een schreeuw" etc.), zij hebben feitelijk de locatie aangewezen, de architect gekozen en bepaald hoe het monument eruit moet gaan zien. De weinige randvoorwaarden die de gemeente stelde, zijn op essentiële punten niet in acht genomen. En de gemeente laat het toe.

De gemeente stelt voor het monument openbare, publieke grond beschikbaar, waarmee feitelijk, wegens eisen van afsluitbaarheid, ruimte aan het publieke domein wordt onttrokken. De gemeente heeft veel ambtenarenuren beschikbaar gesteld bij de voorbereiding en geld besteed aan onderzoeksrapporten. Het project zal voor een zeer groot deel bekostigd worden met publiek geld dat van verschillende kanten beschikbaar is gesteld, zoals 2,3 miljoen subsidie van het rijk, en gelden van inmiddels een vijftigtal gemeentes. Het NAC geeft geen openbaarheid over binnenkomende gelden, dus de gegevens die hier staan zijn uitsluitend afkomstig uit een aantal openbare bronnen.

De gemeente Amsterdam zal, zo wordt voorzien, ook de kosten dragen van nogal wat bijkomende zaken bij de bouw (herinrichting van de openbare ruimte, verplaatsing van kunstwerken en huidige monumenten). Het monument zal vervolgens na de voltooiing als 'cadeau' aan de gemeente Amsterdam worden overhandigd waarna het publiek eigendom zal zijn. Vanaf dat moment is de gemeente volledig verantwoordelijk en zal zij opdraaien voor alle kosten, zoals beheer, onderhoud en beveiliging.

Verder ligt er nog een verzoek van het NAC aan de gemeente, reeds in 2014 gedaan, waarin het NAC een nogal grote – feitelijke en morele – druk op de gemeente legt om een flink bedrag (rond de 3 miljoen euro) ter beschikking te stellen, c.q. de namen te adopteren van alle uit Amsterdam afkomstige omgekomen joden.

En hoewel zoals gezegd een zeer groot deel van de financiering van het namenmonument uit openbare middelen komt, is er geen financieel overzicht of begroting van het project openbaar dat inzicht biedt in de geraamde kosten, waaronder het honorarium van de architect (voor dit ontwerp en wellicht ook met betrekking tot het ontwerp in het Wertheimpark), studies, ramingen of offertes van verschillende aannemers en wat niet al meer, en ook inzicht in de geplande en gerealiseerde inkomsten (subsidies, donaties). Naar verluidt heeft ook de gemeente dit inzicht niet. Ook over de hoogte van de door de gemeente te dragen beheers- en beveiligingskosten na realisatie is nog niets bekend.

5. Samenvattend en tot slot

Er is hier sprake van een particulier initiatief: het oprichten van een zeer groot bouwwerk waarbij de locatie en de vorm zonder enige inspraak of noemenswaardige (overheids)sturing eenzijdig door het NAC zijn bepaald.

Maar eigenlijk gaat het hier om een publiek project. Het is een beoogd nationaal gedenkteken, een monument waarvoor een gebied wordt onttrokken aan de openbare ruimte, dat grotendeels wordt bekostigd vanuit publieke gelden, dat op het moment van voltooiing publiek eigendom wordt en waarvan de kosten tot in lengte der dagen uit algemene middelen moeten worden gedragen.

In het bezwaarschrift is betoogd dat de wijze waarop alle besluitvorming is voorbereid en heeft plaatsgevonden er toe heeft geleid dat er geen debat en geen enkele inspraak heeft kunnen plaatsvinden over het beoogde namenmonument. De belangen van de buurt zijn niet meegewogen, niet bij de locatiekeuze, niet bij de keuze van het soort monument en niet bij de uiteindelijke vormgeving.

Dat zou al zorgelijk zijn bij een kleinschalig project. Hier gaat het echter om een project met een enorme omvang, met grote impact op de directe omgeving. Om die reden klemt te meer dat de gemeente zich heeft onttrokken aan zijn verantwoordelijkheid en aan zijn taak om ook de belangen van de omwonenden concreet te betrekken en te wegen en heeft nagelaten de initiatiefnemer te overtuigen van de noodzaak van een dergelijke belangenafweging.

Een gemeente is namelijk in eerste instantie niet wat er in het stadhuis zetelt, maar is eigenlijk de samenleving. Een gemeente zijn de mensen die er wonen en werken. Een gemeente heeft organen nodig die het mogelijk maken besluiten te nemen. Een gekozen gemeenteraad waaruit een bestuur wordt gevormd. Ambtenaren die zorgen voor uitvoering van de besluiten. Een benoemde burgemeester, die op een aantal onderwerpen eigen bevoegdheden heeft. Maar allen zijn zij er voor die samenleving, en daaraan onleent die "de gemeente" haar bestaansrecht. En daarmee is het ook uitdrukkelijk de verantwoordelijkheid van die gemeente om de samenleving te betrekken bij besluitvorming opdat wordt gegarandeerd dat de belangen van die samenleving worden meegewogen en waar nodig worden beschermd.

Uit alle stukken moge blijken dat dit in dit dossier onvoldoende is gebeurd.

Om al deze redenen komen wij tot de conclusie dat, wil het bestuur recht doen aan alle bezwaren, een heroverweging van de volledige besluitvorming over een namenmonument in Amsterdam noodzakelijk is.

4 mei 2018

Deze notitie is in de bezwaarprocedure ingebracht door de Plantage-Weesperbuurtvereniging, de stichting tussen Amstel en Artis, de Stichting de Groene Plantage, de bewonersvereniging studentenflat Weesperstraat en een aantal individuele buurtbewoners.

Contactpersoon voor alle bezwaarmakende organisaties en personen
Aletta Blomberg – advocaat – a.blomberg@ngnb.nl

Alle stukken die in bezwaar zijn ingebracht zijn te vinden op de website
www.buurtorganisatie1018.nl onder dossier namenmonument

de boelelaan 7
1083 hj amsterdam

t. 020 301 66 55
f. 020 301 66 50

www.ngnb.nl

College van burgemeester en wethouders van Amsterdam
Stadhuis
Postbus 202
1000 AE Amsterdam

uw referentie	advocaat	Aletta Blomberg
-		
onze referentie	telefoon	020 30 16 654
Namenmonument	mobiel	06 429 36 444
datum	fax	020 30 16 650
28 juni 2018	e-mail	a.blomberg@ngnb.nl

Inzake: stukken commissievergadering AZ d.d. 5 juli a.s.

Geacht College,

Namens de Stichting de Groene Plantage, de Plantage-Weesperbuurtvereniging, de Stichting tussen Amstel en Artis, de Bewonersvereniging Studentenflat Weesperstraat en vele bewoners van de Plantage-Weesperbuurt, voor wie ik als gemachtigde optreed in de bezwaarprocedure tegen de vergunningverlening voor het Namenmonument, richt ik mij tot u.

Met verbazing en ongeloof hebben cliënten kennisgenomen van de stukken die namens het college onder agendapunt 16 zijn ingebracht voor de commissievergadering AZ van 5 juli a.s. In de Commissie Flap ter 'advisering aan de gemeenteraad' vraagt u de commissie om aan de gemeenteraad het advies uit te brengen om in te stemmen met een bijgevoegde raadsvoordracht. In die raadsvoordracht (voor de raadsvergadering van 18 juli a.s.) stelt u de raad voor kennis te nemen van een update over de stand van zaken met betrekking tot het Namenmonument met inbegrip van het definitieve ontwerp van het Namenmonument.

Dat klinkt onschuldig, "kennis te nemen van een update over de stand van zaken", maar deze formulering dekt de lading van de raadsvoordracht niet. In die raadsvoordracht wordt namelijk a. aan de raad een verkeerde voorstelling van

zaken gegeven en b. getracht de nog lopende bezwaarprocedure tegen de vergunningen voor het Namenmonument te doorkruisen door de voor de vergunningverlening vastgestelde randvoorwaarden als toetsingskader te ontkrachten.

Volgens de raadsvoordracht zou er gelet op de bezwaarschriften onduidelijkheid zijn over de status van de Haalbaarheidsstudie voor de locatie Weesperstraat en de daarin opgenomen stedenbouwkundige randvoorwaarden. De Haalbaarheidsstudie zou slechts ter kennisneming aan de raad zijn toegezonden en de randvoorwaarden zouden om die reden niet als toetsingskader gelden. Deze randvoorwaarden zouden slechts 'aandachtspunten' zijn, 'uitgangspunten voor de ontwerper', die echter 'abusievelijk' als stedenbouwkundige randvoorwaarden zijn geformuleerd. Vervolgens beweert u dat de ontwerper heeft getracht het ontwerp aan te laten sluiten op alle uitgangspunten en dat met het definitieve ontwerp voldoende aandacht aan deze 'ambtelijke uitgangspunten' is besteed.

De commissie en de raad worden met deze stukken verkeerd en onvolledig geïnformeerd.

In alle gemeentelijke stukken uit de besluitvorming over het Namenmonument worden de in de Haalbaarheidsstudie opgenomen stedenbouwkundige randvoorwaarden aangeduid als randvoorwaarden die *in acht moeten worden genomen*, omdat ze *noodzakelijk* zijn voor een goede ruimtelijke inpassing van een Namenmonument op deze locatie. De Haalbaarheidsstudie (*vastgesteld* op 22 juni 2016, zie schutblad) vormt mét de daarin opgenomen stedenbouwkundige randvoorwaarden de onderbouwing van het locatiekeuzebesluit van 22 juni 2016 en maakt bovendien deel uit van de bij de vergunning behorende stukken ("Behoort bij besluit BWT 3210991 Gemerkt 15", aldus het stempel op het schutblad). In de **bijlage** bij deze brief treft u de relevante citaten en vindplaatsen.

In de raadsvoordracht stelt u nu onder het kopje 'Eerdere besluitvorming' echter dat de raad bij de locatiekeuze in 2016 – nogal afstandelijk geformuleerd – *een* haalbaarheidsstudie heeft betrokken "waaruit blijkt dat deze locatie (fysiek) geschikt is om een namenmonument te realiseren". Daarbij vermeldt u niet dat de stedenbouwkundigen van Amsterdam tot die conclusie zijn gekomen *mits de randvoorwaarden voor inpassing in acht worden genomen*. Deze conclusie heeft de raad in de motivering van het locatiekeuzebesluit van 22 juni 2016 tot twee keer toe overgenomen (zie bijlage).

Uit alles blijkt onmiskenbaar dat de stedenbouwkundige randvoorwaarden deel uitmaken van het ruimtelijk kader waaraan de vergunningaanvraag voor het Namenmonument moest worden getoetst. Het is dan ook onjuist om te stellen dat het zou gaan om ambtelijke aandachtspunten die 'abusievelijk' zijn geformuleerd

als stedenbouwkundige randvoorwaarden. U doet daarmee afbreuk aan de kwaliteit van uw eigen ambtenaren en wilt toch niet beweren dat de taak en functie van de dienst Ruimte en Duurzaamheid is om slechts 'aandachtspunten' mee te geven?

Waarom doet dit ertoe? Omdat het vergunde ontwerp voor het Namenmonument op essentiële punten niet aan de randvoorwaarden voldoet. Ook daarover informeert u de raad verkeerd.

Volgens de raadsvoordracht (onder het kopje 'Ontwerp namenmonument in relatie tot haalbaarheidsstudie') heeft de ontwerper getracht het ontwerp aan te laten sluiten op alle uitgangspunten. Dat is niet zo. Er is sprake van (forse) strijdigheden, met enorme impact op de omgeving.

Een paar voorbeelden: het ontwerp is twee tot drie keer hoger dan de randvoorwaarden toestaan, op veel plaatsen tot bijna 7 meter boven het niveau van het plantsoen. Dit heeft tot gevolg dat de zichtrelatie tussen Weesperstraat en Hofstuin – in de randvoorwaarden essentieel genoemd – ernstig wordt aangetast. Er is geen sprake meer van een toegankelijk landschappelijk gebied, zoals bedoeld, maar van een omheind en beveiligd terrein dat 's nachts wordt afgesloten. De veiligheid is een issue. En, last but not least, 25 bomen moeten verdwijnen, waaronder de twee beeldbepalende iepen en acht bomen langs het fietspad die volgens de stellige tekst in de randvoorwaarden behouden zouden moeten blijven.

Het is schokkend hoe u nu via deze raadsvoordracht de stedenbouwkundige randvoorwaarden met terugwerkende kracht ('abusievelijk') en tussen neus en lippen door ('kennisnemen van een update') wil reduceren tot 'aandachtspunten' voor de ontwerper. Een devaluatie van de randvoorwaarden waarin de stedenbouwkundige deskundigen van de gemeente tot uitdrukking hebben gebracht onder welke voorwaarden een namenmonument ruimtelijk inpasbaar zou zijn op deze locatie. Randvoorwaarden waarop omwonenden in de bezwaarprocedure een beroep hebben gedaan, in het legitieme belang van een goede ordening van ook hún woon- en leefomgeving. Randvoorwaarden die u nu kennelijk terugbrengt tot slechts 'aandachtspunten', waarvan – als het definitieve ontwerp en de vergunningverlening daarvoor in ogenschouw worden genomen – ontwerper noch bestuur zich uiteindelijk iets heeft aangetrokken.

Cliënten kunnen dit niet anders uitleggen dan het veranderen van de regels tijdens het spel, en dat op basis van een verkeerde voorstelling van zaken. Hun argumenten dat het bevoegd gezag bij de vergunningverlening is tekortgeschoten in zijn taak om het NAC en de ontwerper van het namenmonument aan de stedenbouwkundige randvoorwaarden te houden, hebben kennelijk doel getroffen. Want waarom zou u zich anders in deze bocht wringen? In plaats van het advies van de bezwaarschriftencommissie af te wachten, of beter: ervoor te zorgen dat alsnog een behoorlijke en inhoudelijke afweging wordt gemaakt, poogt u nu om aan

dit tekortschieten via de raad een andere draai te geven en de feiten naar uw hand te zetten.

Cliënten menen dat deze handelswijze onbehoorlijk en uw college onwaardig is. Is dit de nieuwe lente en het nieuwe geluid van het Amsterdamse bestuur? Is dit uw open houding naar de stad?

In het Coalitieakkoord staat op twee plaatsen (p. 6 en p. 58): "Bewoners hebben net zulke goede, zo niet betere, ideeën als het stadsbestuur. Wij streven naar een open en transparant bestuur, een naar buiten gerichte organisatie die open staat voor maatschappelijk initiatief en een gebiedsgerichte werkwijze. We voelen het als onze verantwoordelijkheid om de zeggenschap van bewoners te vergroten. Niet door nieuwe stelsels maar door met de stad het gesprek en debat aan te gaan over hoe dat kan."

Cliënten doen een klemmend beroep op u om beide stukken (Flap en Raadsvoordracht) terug te trekken en de raad over al hetgeen in dit verband van belang is open en volledig te informeren.

Tevens herhalen zij hun beroep op u om de vergunningen voor *dit* ontwerp voor een namenmonument op *deze* locatie te heroverwegen en met omwonenden en andere stakeholders in gesprek te gaan ("Praat met ons!") over wat gezien het doel en de beoogde functie van het namenmonument een geschikte vorm en locatie zou kunnen zijn. Zie reeds het raadsadres van cliënten d.d. 17 mei 2018 ('Noodzaak heroverweging volledige besluitvorming over Holocaust Namenmonument').

In "het vertrouwen dat 'samen' meer oplevert dan 'alleen'" (aldus p. 5 van het Coalitieakkoord). Cliënten zien uw reactie graag tegemoet.

Hoogachtend,

A.B. Blomberg
Advocaat

Bijlage

Een afschrift van deze brief wordt verzonden aan:

- het DB van stadsdeel Centrum
- de leden van de gemeenteraad van Amsterdam
- de bezwaarschriftencommissie

Vindplaatsen en citaten 'stedenbouwkundige randvoorwaarden die in acht moeten worden genomen'

De stukken waarnaar wordt verwezen zitten bij de agendastukken voor de commissievergadering AZ d.d. 5 juli 2018.

- In de omschrijving van het doel van de Haalbaarheidsstudie (p. 5), opgesteld door de stedenbouwkundigen van Amsterdam:

Doel

Het doel van deze haalbaarheidsstudie is te onderzoeken of de locatie Weesperstraat geschikt is voor het Namenmonument. Ook wordt inzichtelijk gemaakt welke randvoorwaarden en uitgangspunten noodzakelijk zijn voor een goede inpassing in de omgeving.

- Op diverse plaatsen in de Haalbaarheidsstudie zelf, onder meer:
 - p. 25: Titel van hoofdstuk 6 "Randvoorwaarden voor de inpassing" en verbeelding van *maximale* hoogte;
 - p. 27: "Voor de inpassing van het Namenmonument op deze locatie is het essentieel dat de zichtrelatie tussen de straat en de tuin van de Diaconie in stand blijft" en "Te handhaven bomen", "Beeldbepalende iepen (...) moeten [curs. ABB] worden behouden";
 - op p. 24 worden de randvoorwaarden inzake zichtrelatie en bomen in beeld gebracht. Ook hier: "zichtrelatie handhaven" en "te handhaven bomen".
- In de motivering van het locatiekeuzebesluit van de raad d.d. 22 juni 2016:

Ad 3. De conclusie uit het rapport "Holocaust Namenmonument haalbaarheidsstudie locatie Weesperstraat" is dat de Weesperstraatstrook om meerdere redenen geschikt is voor de plaatsing van het Namenmonument, wel dienen de in het rapport genoemde randvoorwaarden in acht genomen te worden.

en

Ad 5.. Met in achtneming van de randvoorwaarden uit de haalbaarheidsstudie het besluit te nemen de Weesperstraatstrook aan te wijzen als definitieve locatie voor het Holocaust Namenmonument.

de boelelaan 7
1083 hj amsterdam

t. 020 301 66 55
f. 020 301 66 50

www.ngnb.nl

De bezwaarschriftencommissie van het dagelijks bestuur van stadsdeel Centrum
Juridisch Bureau
Postbus 483
1000 AL Amsterdam

Per e-mail juridischezaken@centrum.amsterdam.nl

uw referentie	advocaat	Aletta Blomberg
18007233 en 98-18-0034		
onze referentie	telefoon	020 30 16 654
Vergunningen Namenmonument	mobiel	06 429 36 444
datum	fax	020 30 16 650
20 augustus 2018	e-mail	a.blomberg@ngnb.nl

Inzake: schriftelijke reactie op stukken verweerder d.d. 20 juli 2018

Geachte Commissie,

Tijdens de hoorzitting op 15 mei jl. kon verweerder uw commissie op een aantal vragen geen antwoord geven, te weten over de herplantplicht in relatie tot de reeds geplande vergroening van de Weesperstraat (de 'sigaar uit eigen doos') en de precieze inrichting van de openbare ruimte rondom het gedenkteken. U heeft verweerder gevraagd om daarover nadere informatie aan te leveren. Tevens heeft u verweerder, evenals het NAC, in de gelegenheid om alsnog te reageren op de passages in mijn pleitnota die tijdens de hoorzitting niet zijn voorgedragen. Het NAC heeft dat binnen de gestelde termijn van twee weken gedaan. Verweerder komt echter pas bij brief van 20 juli 2018, dus ruim twee maanden na de hoorzitting (en precies op het moment dat de Amsterdamse zomervakantie begint), met de gevraagde informatie en reactie. Bovendien permitteert verweerder het zich om in zijn reactie opnieuw op aspecten te reflecteren die tijdens de zitting reeds aan de orde zijn geweest, zoals de ontvankelijkheid, de aanbestedingsplicht en de stedenbouwkundige randvoorwaarden, en waarop uw permissie dus niet zag. Verweerder last hiermee een compleet nieuwe ronde in.

Het is inmiddels duidelijk waaraan verweerder de tussenliggende tijd heeft besteed: aan een poging om onjuistheden in de besluitvorming recht te breien. De reactie van verweerder gaat vergezeld van een nieuw advies van de brandweer (d.d. 7 juni

2018), een nadere memorie van Monumenten en Archeologie (d.d. 21 juni 2018), een nadere memorie ruimtelijke kwaliteit (d.d. 25 juni 2018), een advies – eerder soort steunverklaring – van de politie (d.d. 5 juli 2018) en als klap op de vuurpijl aan de raad voorgelegde stukken waaruit zou blijken dat de stedenbouwkundige randvoorwaarden waarop bezwaarden een beroep hebben gedaan slechts 'aandachtspunten' zouden zijn die 'abusievelijk' zijn geformuleerd als stedenbouwkundige randvoorwaarden (op de agenda in de raadsvergadering van 18 juli 2018).

Uw commissie heeft mij bij e-mail van 23 juli in de gelegenheid gesteld om binnen een termijn van vier weken namens bezwaarden op de nadere reactie (met bijlagen) van verweerder te reageren. Met dank voor het rekening houden met mijn vakantie, doe ik u bijgaand deze reactie toekomen. Ik doe dat puntsgewijs, onder dezelfde nummering die verweerder hanteert.

Ad 1 Ontvankelijkheid

Dit onderwerp had verweerder niet meer aan de orde mogen stellen. De ontvankelijkheid betreft een kwestie van openbare orde, is tijdens de hoorzitting uitvoerig aan de orde geweest en uw commissie achtte zich ter zitting voldoende voorgelicht hierover. Stuitender is dat verweerder zonder inhoudelijke weerlegging van de argumenten die ik namens bezwaarden tijdens de hoorzitting en bij brief van 29 mei 2018 (in reactie op de stukken van het NAC, zie p. 3) blijft beweren dat de heer E. Matser niet ontvankelijk zou zijn. De heer Matser, wiens adres ik bij u bekend mag veronderstellen, woont binnen de 100-meter contour zoals door verweerder zelf ingetekend. Verder gaat het anders dan verweerder meent niet (alleen) om milieueffecten, maar ook en in dit geval misschien wel vooral om de ruimtelijke uitstraling van het bouwplan. Bij het beoordelen van die uitstraling kan niet voorbij worden gegaan aan het indringende karakter van het beoogde gedenkteken. Het gaat niet om zomaar een muur, maar om een confronterend en beklemmend monument. Wie in de directe omgeving van de locatie woont, kan die confrontatie niet ontlopen, wat gevolgen heeft voor het woon- en leefklimaat van diegene. Alleen al het karakter van het gedenkteken rechtvaardigt dus een ruimere benadering dan de 100-meter contour die verweerder voorstaat (en waarvoor overigens geen grond in de rechtspraak bestaat). Daarnaast zijn er diverse andere negatieve gevolgen, zoals de verkeerstechnische en het verdwijnen van veel openbaar groen, die zich ook buiten de 100-meter contour doen voelen. Ik verwijs verder naar p. 3 van eerdergenoemde brief van 29 mei 2018.

Ad 2 Provinciale Ruimtelijke Verordening

Volgens verweerder is de PRV niet van toepassing, omdat het in casu gaat om een binnenplanse afwijking. De omgevingsvergunning is echter ten onrechte

'binnenplans', met toepassing van art. 33 van het bestemmingsplan verleend (zie reeds het bezwaarschrift d.d. 14 maart 2018, p. 39-40). Verder is art. 15 PRV weliswaar geschreven voor nieuwe stedelijke ontwikkelingen in landelijk gebied, maar is deze bepaling voor UNESCO-erfgoederen van overeenkomstige toepassing verklaard (art. 22 lid 3). Als het gaat om een UNESCO-erfgoed geldt art. 15 PRV dus ook in stedelijk gebied.

Ad 3 Bomenkap

In bezwaar is aangevoerd dat de wijze waarop verweerder invulling geeft aan de herplantplicht een sigaar uit eigen doos is, omdat de te herplanten bomen reeds zouden worden geplaatst in het kader van het project Knowledge Mile Park (vergroening van de Weesperstraat c.a.), dus los van de komst van het namenmonument. Uw commissie heeft verweerder hierover vragen gesteld, maar verweerder heeft tijdens de hoorzitting niet kunnen aangeven welke bomen in het kader van de herplantplicht zouden worden toegevoegd.

De stelling van verweerder is nu dat met het enkele feit dat een herplantplicht is opgelegd is voldaan "aan de voorwaarden van de Bomenverordening" en dat de juridische status van de herplantplicht anders is dan de status van het project Knowledge Mile Park. Niet geheel duidelijk is wat verweerder hiermee bedoelt te zeggen. Wel begrijpen bezwaarden dat er geen boom extra zal worden herplant. Dat is in strijd met de Bomenverordening. De essentie van een herplantplicht is immers niet iets juridisch, maar iets feitelijks: te kappen bomen moeten elders worden gecompenseerd (= er moet groen terugkomen, in vergelijkbare hoeveelheid en kwaliteit). In de uitleg van verweerder vindt echter feitelijk helemaal geen compensatie plaats. De bomen die verweerder in het kader van de herplantplicht zegt te zullen plaatsen, betreffen bomen die – onafhankelijk van de vraag of c.q. hoeveel bomen vanwege het namenmonument uit het Weesperplantsoen zullen worden gekapt – toch al zouden worden geplaatst. Deze bomen vormen dus geen compensatie voor de te kappen bomen uit het Weesperplantsoen. Dat plaatsing van bomen in het kader van het Knowledge Mile Park op basis van een andere 'status' en wellicht juridisch onverplicht gebeurt, maakt dat niet anders.¹

Er komt met de 'juridische' invulling die verweerder aan de herplantplicht geeft geen boom extra in het voorgestane Knowledge Mile Park, terwijl dat *wel* de essentie is van de herplantplicht; die is immers gekoppeld aan het *verdwijnen* van een flink aantal van de huidige bomen langs de Weesperstraat. Het is, anders dan verweerder kennelijk meent, niet voldoende dat een juridische herplantplicht aan de vergunning wordt verbonden; die herplantplicht moet ook worden uitgevoerd en leiden tot daadwerkelijke compensatie van het daadwerkelijk vanwege dit specifieke

¹ Het Knowledge Mile Park heeft wel degelijk een juridische basis, onder meer in het Gebiedsplan 2016.

project verloren gegane groen. De wijze waarop dat nu in de aanvraag (die deel uitmaakt van de vergunning) wordt voorgestaan, voldoet niet – overigens ook niet omdat een deel van de nieuwe bomen in bakken zal worden geplaatst (zie uitvoeriger het bezwaarschrift van 14 maart 2018, p. 11).

Ad 4 Verplaatsing bestaande monumenten

Bezwaarden hebben niet gesteld dat aan de vergunning als voorwaarde zou moeten worden verbonden dat voor de nieuwe locatie van de te verplaatsen monumenten een omgevingsvergunning is verleend. Wel hebben zij zich op het standpunt gesteld dat gewaarborgd zou moeten zijn dat het namenmonument pas kan worden gerealiseerd als voor de bestaande twee monumenten een passende locatie is gevonden (p. 44 bezwaarschrift van 14 maart 2018). Die garantie is er nu niet. Verweerder schrijft op p. 4 van zijn reactie weliswaar "De monumenten zullen pas worden verplaatst als er een geschikte locatie is gevonden", feit is dat het Vaz Dias monument al verdwenen is – 'in onderhoud', zegt verweerder, maar aan omwonenden is verteld dat het monument niet meer terugkomt op de huidige locatie – en dat voor geen van beide monumenten al een geschikte locatie is gevonden. Er is dan ook alle reden in de vergunningen te bepalen dat daarvan pas gebruikt mag worden gemaakt als voor de bestaande monumenten een passende locatie is gevonden. Uit de Haalbaarheidsstudie mag worden afgeleid dat een zorgvuldige relocatie van de bestaande monumenten een essentieel onderdeel is dan de geschiktheid van het Weesperplantsoen voor een namenmonument, dus van de ruimtelijke inpasbaarheid. Die relocatie moet dan wel afdoende zijn gewaarborgd.

De bewering van verweerder dat het NAC niet aan die voorwaarde zou kunnen voldoen omdat het NAC geen zeggenschap heeft over de te verplaatsen monumenten is onzin. Het gaat er alleen om dat de vergunning niet kan worden gebruikt zolang er geen passende locatie voor de huidige monumenten is. Het NAC hoeft niet zorg te dragen voor de verplaatsing; dat is aan verweerder, als eigenaar van de grond en van beide monumenten. Verder is bij de kaptoestemming niet het NAC maar verweerder vergunninghouder. Bezwaarden menen dat ook de bomen pas mogen worden gekapt als voor de bestaande monumenten een geschikte andere locatie is gevonden.

Ad 5 Maaiveld

Verweerder brengt een nieuw ontwerp voor het maaiveld in. Het voetpad is volgens de tekening 1,97 m breed, wat gelet op overhangende heggen en het naastgelegen drukke fietspad in de praktijk een vrije doorloopbreedte van ongeveer 1,80 m zal zijn. Dat is het absolute minimum dat in de haalbaarheidsstudie is genoemd (p. 30), waarbij er in de haalbaarheidsstudie vanuit werd gegaan dat voetgangers buiten die

vrije doorloopruimte uitwijkmogelijkheden tussen de bomen/boomkransen zouden hebben (vgl. "Het is wenselijk de dagelijkse voetganger op de Weesperstraat voldoende ruimte te geven, zodat deze ongehinderd zijn of haar weg kan vervolgen. Het huidige trottoir moet hiertoe worden verbreed tot een minimale breedte van 3 meter met een vrije doorgang van minimaal 1,80 meter."). Die uitwijkmogelijkheden zijn er nu niet, integendeel. Langs het voetpad loopt een stenen muur resp. dichte haag. Mensen zullen er stilstaan om er overheen naar het monument te kijken, sommigen zullen hun fiets er tegenaan zetten. Deze breedte staat ook ver af van de in het gemeentebestuur vastgelegde voorkeursbreedte van 3,60 m bij publiekstrekkingen.

Het verkeersonderzoek waarnaar verweerder verwijst, besteedt geen aandacht aan momenten waarop er substantieel meer bezoekers zijn dan gemiddeld, zoals tijdens herdenkingen of speciale bijeenkomsten, en dat bezoekers in pieken althans minder gespreid zullen komen dan waarvan in het verkeersonderzoek wordt uitgegaan; de brandweer gaat in het advies van 7 juni 2018 bijvoorbeeld van grotere aantallen bezoekers per uur uit dan Goudappel Coffeng.

Verder is er aanleiding te veronderstellen dat de bezoekersaantallen worden onderschat. Tijdens de hoorzitting heeft het NAC aangegeven dat men aanstuurt op een educatieve functie voor het namenmonument en dat het de bedoeling is schoolklassen uit het hele land uit te nodigen om het namenmonument te bezoeken. Voor groepen bezoekers en zeker voor groepen kinderen is een stoep van 1,80 m breed niet veilig. Het getuigt niet van een goede ruimtelijke ordening dat wordt volstaan met zo'n smalle, beperkte ontsluiting van het monument. Bezwaarden verwijzen verder naar de verkeerskundige toets van Van Voskuilen (productie 18 bij het bezwaarschrift) en hetgeen hierover in het bezwaarschrift al naar voren is gebracht (p. 34).

Ad 6 Hek Diaconie – advies brandweer

Verweerder heeft het niet in zijn macht en kan dus ook niet garanderen dat de toegang tot de (particuliere) Hofstede altijd open zal zijn. Volgens het aanvullende advies van de brandweer is de vluchtcapaciteit ook bij twee in/uitgangen voldoende. In dat advies is echter geen rekening gehouden met het feit dat bezoekers in rolstoel of met kinderwagens een deel van de uitgang aan de Nieuwe Keizersgrachtzijde niet kunnen gebruiken en dus aangewezen zijn op twee smalle uitgangen (waarvan één een hellingbaan met scherpe hoek), dat het labyrintisch vormgegeven monument ordentelijk vluchten bemoeilijkt (denk aan de situatie dat groepen mensen tussen twee muren een tegengestelde kant op willen) en mensen die slecht ter been zijn in de smalle doorgangen makkelijk in de verdrukking zullen komen. Zie uitvoeriger het rapport van het Delft Safety & Security Institute (productie 17 bij het bezwaarschrift).

Verder is nog steeds niet onderbouwd waarom de ingrijpende materiaalkeuze aanvaardbaar zou zijn. De spiegelend roestvrijstalen sculpturen sluiten niet aan bij het historische karakter van de omgeving, maar botsen daarmee. De conclusie dat dit ontwerp geen onevenredige afbreuk doet aan de cultuurhistorische waarde achten bezwaarden dan ook onbegrijpelijk. Hetzelfde geldt voor de conclusie ten aanzien van de ruimtelijke kwaliteit. Over smaak valt niet te twisten en dat zullen zij dan ook niet doen. Feit is dat het ontwerp juist door de hoge spiegelende sculpturen indringend en confronterend is en niet opgaat in de omgeving. Het gekozen materiaal is veel bezwaarden een doorn in het oog, omdat de sculpturen hierdoor hinderlijk zullen spiegelen en (ook daarmee) detoneren met de historische bebouwing rond de Hoftuin.

En zoals eerder verzucht: voor welk belang? Met welk doel moet het namenmonument voorzien zijn van een sterk spiegelende opbouw? Er is gezien de functie van het monument – herdenken, het tonen en aantrekbaar maken van de namen – geen noodzaak voor deze qua materiaal hinder opleverende verhoging. De ervaring met de zeer hoge temperaturen van de afgelopen weken maakt bovendien duidelijk dat de keuze voor spiegelend roestvrijstaal op bakstenen muren ook om andere reden bijzonder ongelukkig is. Hierdoor ontstaat plaatselijk een zeer sterke verhoging van het 'hitte eiland' effect, door het opwarmen van het staal en van de stenen muren in combinatie met de al sterk versteende omgeving van de Weesperstraat (bebouwing en asfalt). In het licht hiervan is de verstening van het gebied en het verdwijnen van zoveel groen uit het Weesperplantsoen extra pijnlijk, want de bomen en de grasperken die er nu in het plantsoen zijn zorgen juist voor afkoeling bij hitte en voor een betere waterhuishouding bij zware regenbuien.

Waarom heeft verweerder hier niet een grens gesteld, onder verwijzing naar de stedenbouwkundige randvoorwaarden en de cultuurhistorische waarden van de omgeving, in het algemeen belang en het belang van omwonenden? Waarom moet het belang c.q. de smaak en artistieke voorkeur van de aanvrager hier coûte que coûte prevaleren? Bezwaarden denken het antwoord wel te weten: omdat niemand binnen de gemeente een zo beroemde ontwerper als Libeskind een strobreed in de weg heeft willen leggen. En de ontwerper heeft hierop gespeculeerd, door zich helemaal niets van de vooraf bekende stedenbouwkundige randvoorwaarden aan te trekken. Ik kom daar onder 11 op terug.

Ad 8 Aanbestedingsplicht

Uw commissie heeft over dit onderwerp geen vragen gesteld en verweerder treedt dus buiten zijn boekje door opnieuw over dit onderwerp te beginnen. Het is bezwaarden uiteraard bekend dat de aanbestedingsplicht geen toetsingsgrond voor een omgevingsvergunning is. Dat betekent echter niet dat de aanbestedingsplicht die er wel degelijk is – verweerder gaat niet in op hetgeen bezwaarden hierover

hebben aangevoerd, ik verwijs daarom korthedshalve naar de nadere memorie van 4 mei 2018 en de schriftelijke reactie van 29 mei 2018 – er niet toe doet. Juist bij een discretionaire bevoegdheid als de onderhavige mogen de justitiabelen verwachten dat het bestuur alle relevante belangen, waaronder het algemeen belang, bij haar besluitvorming in aanmerking neemt. Uitvoering van de nu verleende vergunningen zal ertoe leiden dat verweerder in strijd handelt met het (Europese) aanbestedingsrecht. Dit (algemeen) belang behoort wel degelijk een rol te spelen in de besluitvorming, want het Wabo-toetsingskader ontslaat verweerder niet van zijn plicht zich aan het aanbestedingsrecht te houden. Juist in de bestuurlijke besluitvormingsfase behoort de aanbestedingsplicht dus wel degelijk een rol te spelen.

Bezwaarden stellen verder vast dat verweerder zijn ontkenning dat sprake zou zijn van een aanbestedingsplicht niet onderbouwt en kennelijk geen argumenten heeft om het wel onderbouwde standpunt van bezwaarden dat het namenmonument aanbestedingsplichtig is te weerleggen.

Ad 10 Politie

Het feit dat cameratoezicht nodig is, duidt erop dat dit geen regulier oorlogsmonument is. De notitie van de politie d.d. 5 juli 2018 stelt bezwaarden dan ook geenszins gerust. Zij moeten constateren dat hun woon- en leefklimaat door de komst van dit monument verslechtert, omdat het er onveiliger wordt. Die onveiligheid wordt veroorzaakt door *dit* ontwerp, waardoor een nachtelijke afsluiting met hekken nodig is, op *deze* te krappe locatie, waardoor 's avonds en 's nachts een besloten en nog beklemmender gebied ontstaat. Korthedshalve verwijzen zij naar wat in het bezwaarschrift over de (sociale) veiligheid en de invloed op hun woon- en leefomgeving naar voren is gebracht (p. 28-31 en p. 40-41).

Ad 11 Status haalbaarheidsstudie

Eén van de kernpunten van de ingediende bezwaren is dat het ontwerp van het namenmonument in strijd is met de stedenbouwkundige randvoorwaarden voor de ruimtelijke inpasbaarheid en dat de omgevingsvergunning daarom niet had mogen worden verleend; vergunningverlening voor dit ontwerp op deze locatie is in strijd met een goede ruimtelijke ordening. In reactie op de bezwaren begon verweerder (verweerschrift van 4 mei 2018) opeens verwarring te zaaien over de status van deze randvoorwaarden, terwijl daar in alle voor de primaire besluitvorming relevante stukken bij verweerder en de onder hem ressorterende diensten geen enkel misverstand over bestond. Zie ook nog het eerste advies van de commissie die over de ruimtelijke kwaliteit gaat en dus als geen ander weet waaraan moet worden getoetst (advies van de Commissie Ruimtelijke Kwaliteit d.d. 28 juni 2017, kenmerk CWM-2017-007181):

De centrale vraag is of het kunstwerk zorgvuldig is ontworpen en een positieve bijdrage levert aan de kwaliteit van de openbare, stedelijke ruimte. Daarbij dient het kunstwerk eveneens te voldoen aan de ruimtelijke randvoorwaarden, opgenomen in de hierboven genoemde haalbaarheidsstudie.

In de primaire besluitvorming wordt simpelweg gesteld dat het ontwerp aan alle voorwaarden voldoet. In het verweerschrift, als bezwaarden gemotiveerd aanvoeren dat het ontwerp niet aan de randvoorwaarden voldoet, wordt ineens betoogd dat de haalbaarheidsstudie met bijbehorende voorwaarden nooit is 'vastgesteld' door de raad; de raad zou er slechts 'kennis' van hebben genomen. En nu zou opeens slechts sprake zijn van een ambtelijk document waarin onoplettende ambtenaren "abusievelijk" het woord stedenbouwkundige randvoorwaarden hebben gebruikt in plaats van het juiste woord "aandachtspunten", die slechts beschouwd zouden moeten worden als "uitgangspunten voor de ontwerper"?

Het lijkt op het oude grapje van de twee vrouwen die ruzie maken over een geleend kommetje, waarbij de uitlener te horen krijgt: "Ten eerste heb ik het niet geleend, ten tweede is het gebroken, en ten derde heb ik het al lang terug gegeven." Grappig, als het niet zo treurig zou zijn.

Met verbazing en ongeloof hebben bezwaarden eind juni dan ook kennisgenomen van de stukken die verweerder aan de raad heeft gestuurd en die nu in deze procedure worden ingebracht. Bij geen weldenkend mens kan er twijfel bestaan over dat de randvoorwaarden indertijd gewoon als kader voor de beoordeling van de ruimtelijke inpasbaarheid door de gemeente zijn vastgesteld, toen de Haalbaarheidsstudie door het college aan de Raad werd voorgelegd ter onderbouwing van het locatiekeuzebesluit. Weinig mensen zullen eraan twijfelen dat de bewering van verweerder nu, dat destijds abusievelijk foute terminologie is gebruikt en het slechts zou gaan om aandachtspunten, onzin is. Het lijkt op een klein kind dat vals gaat spelen als het dreigt te verliezen.

En wat zegt verweerder nu onder 11? De raad heeft "unaniem ingestemd" met de raadsvoordracht en de raadsleden hebben geen vragen gesteld. Verweerder lijkt te willen suggereren dat hiermee de status van de haalbaarheidsstudie met randvoorwaarden ook formeel is geëvalueerd tot ambtelijk document met uitgangspunten (en niet meer het toetsingskader voor de ruimtelijke inpasbaarheid). Bezwaarden achten dit onjuist en een truc die het bestuur onwaardig is.

Om te beginnen heeft verweerder de raad niet juist en niet volledig voorgelicht; kortheidshalve verwijs ik naar de brief van 28 juni 2018 van ondergetekende namens bezwaarden aan het college van burgemeester en wethouders (reeds in uw bezit). Verder is instemming gevraagd met een raadsvoordracht waarin de raad

wordt gevraagd *kennis te nemen* van een update over de stand van zaken. De instemming gaat over dat 'kennis nemen van de update' en niet over de status van haalbaarheidsstudie en randvoorwaarden. Over die randvoorwaarden en zelfs over het hele ontwerp is in de raadscommissie en in de raad met geen woord gesproken. Dat is gelet op de raadsvoordracht opmerkelijk, maar niet toevallig.

Enkele bezwaarden hebben in de weken voor de raadsvergadering van 18 juli contact gezocht en gehad met verschillende raadsleden. In veel van die contacten spraken raadsleden hun verbazing uit over deze bijzondere wijziging van de betekenis van het woord randvoorwaarde, over deze 'wisseltruc'. De politieke realiteit is echter dat het gaat om een – ook politiek – ongelofelijk beladen dossier. Wie er iets tegenin brengt, zal zeker de wind van voren krijgen (van het bestuur, van andere fracties, vanuit de media) en er is, zo geeft men onder vier ogen ruitertlijk toe, geen één partij die hierover gedoe wil veroorzaken. Dit feit, en niet de mening van raadsleden over de gang van zaken, verklaart de stilte in de raad ("geen vragen gesteld"). Niemand betuigt instemming met deze interventie van het College. Niemand. En inderdaad, ook niemand uit kritiek. Niemand durft iets te zeggen. Het woord randvoorwaarden valt tijdens de raadsvergadering niet. Het is dan ook gerechtvaardigd om te stellen dat wat de status van de randvoorwaarden betreft, aan de 'kennisneming' in de Raad geen gewicht en geen (juridische) betekenis kan worden toegekend.

In de Haalbaarheidsstudie hebben de stedenbouwkundige deskundigen van de gemeente tot uitdrukking gebracht onder welke voorwaarden een namenmonument ruimtelijk inpasbaar zou zijn op deze locatie. De raad heeft het locatiekeuzebesluit uitdrukkelijk gebaseerd op de Haalbaarheidsstudie en tot twee keer toe komt in het raadsbesluit tot uitdrukking dat de raad het Weesperplantsoen geschikt acht *met inachtneming van de randvoorwaarden*. Omwonenden mochten erop vertrouwen dat een ontwerp voor het uiteindelijke namenmonument aan deze randvoorwaarden zou voldoen, die immers mede voor de bescherming van hun leefomgeving zijn opgesteld, en dat het bestuur bij strijd met die randvoorwaarden tot het oordeel zou komen dat het ontwerp in strijd is met een goede ruimtelijke ordening. Toen het ontwerp op essentiële punten niet aan de randvoorwaarden bleek te voldoen, hebben omwonenden hierop in de bezwaarprocedure een beroep gedaan, in het legitieme belang van een goede ordening van ook hún woon- en leefomgeving. In juridisch opzicht kan er niet aan worden voorbijgegaan dat de randvoorwaarden zoals geformuleerd in de Haalbaarheidsstudie uitdrukking geven aan wat nodig is voor een goede ruimtelijke ordening; ze zijn door deskundigen (van de Dienst Ruimte en Duurzaamheid) opgesteld en de raad heeft zich er bij het locatiekeuzebesluit beleidsmatig aan gecommitteerd. Linksom of rechtsom is daarmee het vertrouwen gewekt dat als er een namenmonument zou komen in het Weesperplantsoen, dit zou voldoen aan die randvoorwaarden. Nu het ontwerp niet

voldoet, had de vergunning niet mogen worden verleend en had de ontwerper moeten worden teruggestuurd naar de tekentafel.

Tot slot

Het bezwaardossier ademt inmiddels de sfeer van een merkwaardige strijd. De gemeente benadrukt te pas en te onpas dat het gaat om een particulier initiatief en legitimeert daarmee de wijze waarop zij met dit dossier is omgegaan. De overheid is geen opdrachtgever, zo wordt telkenmale gesteld, en verplichtingen die gelden voor overheidsprojecten gelden niet. Maar de gemeente heeft zich tegelijkertijd zozeer met het project vereenzelvigd dat ieder punt van kritiek, iedere poging om aspecten van het project en de besluitvorming daarover ter discussie te stellen, meteen de kop in wordt gedrukt. De wijze waarop het bestuur c.q. verweerder zich in deze procedure opstelt, ervaren bezwaarden als schokkend. Het neemt zijn toevlucht tot politieke spelletjes, verlaagt zich ertoe de gemeenteraad onjuist te informeren en gaat feitelijk met de waarheid aan de haal. En bovenal, het bestuur veronachtzaamt zijn basale taak om de belangen van de bewoners van de stad te beschermen, om belanghebbenden te betrekken bij ingrijpende besluiten en de uiteindelijke keuzes te baseren op een inzichtelijke en evenredige afweging van *alle* voorliggende belangen. Bezwaarden hebben zoals u weet onlangs nog, in hun brief van 28 juni 2018, een dringend appel gedaan op het gemeentebestuur om met hen in gesprek te gaan en het niet over te laten aan een juridisch steekspel – of erger nog: woordenspel – tussen ambtenaren en advocaten. Afgezien van een geautomatiseerde ontvangstbevestiging is daar geen enkele reactie op gekomen.

Deze opstelling van verweerder doet geen recht aan het karakter van de bezwaarprocedure, als fase van volledige bestuurlijke heroverweging. In 2015 heeft burgemeester Van der Laan een zorgvuldige procedure in het vooruitzicht gesteld, om te zorgen voor een zo groot mogelijk draagvlak voor een namenmonument. Desondanks is vervolgens iedere betrokkenheid van omwonenden en andere stakeholders bij de besluitvorming, zowel in de fase van de locatiekeuze als in de ontwerpfase, geweerd, terwijl het hier nota bene gaat om een beoogd *nationaal* monument. Het gevolg is dat er géén draagvlak is in de buurt en wel een bezwaarprocedure omdat vele belanghebbenden ernstige bezwaren hebben tegen *dit* ontwerp op *deze* locatie. Waarom gebruikt het bestuur de bezwaarfase niet om te herstellen wat in de primaire besluitvorming is misgegaan? Bezwaarden verwijzen in dit verband nog eens uitdrukkelijk naar de notitie die zij als productie 26 hebben ingebracht en waarin zij de noodzaak van volledige heroverweging en herbezinning op het dossier uiteen hebben gezet.

Veel bezwaarden zijn hun vertrouwen in de gemeente, voor zover zij dat na het primaire besluit nog hadden, in de loop van deze procedure helemaal kwijt geraakt. Zij voelen zich door het bestuur niet gehoord, niet in de besluitvormingsfase en niet

in bezwaar. Inmiddels voelen zij zich ook bedonderd. Namens hen doe ik een klemmend beroep op uw commissie om een advies te geven dat is gebaseerd op juridische argumenten, niet mee te gaan in de politieke trucs van verweerder en uw invloed aan te wenden om ervoor te zorgen dat in de beslissing op bezwaar recht wordt gedaan aan de belangen van bezwaarden.

Met vriendelijke groet,

A.B. Blomberg
advocaat

Voordracht voor de collegevergadering van
18 maart 2014

Portefeuille **4**
Agendapunt **A0**

Tekst van openbare besluiten **Onderwerp**
wordt gepubliceerd

Voortgang projecten Namenwand en uitbreiding Hollandsche Schouwburg tot Nationaal Sjoa Museum

Tekst van openbare besluiten **Het college van burgemeester en wethouders besluit**
wordt gepubliceerd

1. Kennis te nemen van de ontwikkelingen sinds november 2012.
2. In te stemmen met het voornemen het Holocaust namenmonument in het Wertheimpark te vestigen.
3. Het stadsdeel Centrum te verzoeken, in overleg met de initiatiefnemer het Nederlands Auschwitz Comité, uitwerking te geven aan besluit 2) en daartoe ondermeer een zorgvuldige inspraakprocedure te voeren.
4. In te stemmen met het bestemmen van het pand Plantage Middenlaan 27 (nu IVKO-school), tot Nationaal Sjoa Museum.
5. De wethouder Onderwijs te verzoeken op korte termijn nadere voorstellen te doen op welke wijze een (tijdelijke) bestemming tot Sjoa Museum kan worden gerealiseerd.

Bestuurlijke achtergrond

Op 13 november 2012 heeft uw College ingestemd met de volgende voorgelegde, vertrouwelijke besluiten;

1. Het besluit van het College van april 2009 inzake het niet verlenen van medewerking aan het initiatief van het Nederlands Auschwitz Comité (NAC) tot bouw van namenwand in te trekken.
2. Samen met het stadsdeel Centrum medewerking te verlenen aan onderzoek naar vestiging Namenwand in het Wertheimpark, onder handhaving van het Auschwitz monument in het Wertheimpark.
3. Onderdeel van het onderzoek, zal zijn een brede en zorgvuldige maatschappelijke discussie over wenselijkheid van het NAC initiatief met de namenwand.
4. De uitkomsten van de haalbaarheidsstudie "Hollandsche Schouwburg als Nationaal Sjoa museum en centrum van april 2012" voor kennisgeving aan te nemen.
5. Het streven van de Stichting Hollandsche Schouwburg tot verdere ontwikkeling van de Hollandsche Schouwburg tot een Nationaal Sjoa Centrum te ondersteunen.
6. De Burgemeester aan te wijzen als verantwoordelijk portefeuillehouder en te verzoeken over zes maanden te rapporteren over de voortgang van beide projecten.
7. De gemeentelijke bemiddelaar, H. Gerson, te bedanken voor zijn bemiddeling en aan te wijzen als gemeentelijk coördinator voor het

vervolg traject.

8. In te stemmen met het vertrouwelijk houden van het besluit tot alle betrokkenen op de hoogte gesteld zijn van de uitslag van de bespreking.

Ten aanzien van de voortgang kan het volgende gemeld worden;

Wat betreft de maatschappelijke discussie is gekozen voor een informele informatieavond op 19 juni 2013 in het stadhuis onder voorzitterschap van mevrouw G. Verbeet. Aanwezig waren vertegenwoordigers van betrokken instanties, zoals het Nederlands Auschwitz Comité (NAC), de Hollandsche Schouwburg, Anne Frank Stichting, NIOD, werkgroep Sinti en Roma etc.. Algemene conclusie was dat het idee van het NAC voor een Holocaustnamenmonument breed werd ondersteund (zie verslag – meegezonden stuk 1).

Door het stadsdeel Centrum is daarnaast op 26 juni 2013 een inspraakavond gehouden over de al langer bestaande plannen voor herinrichting van de Plantage Middenlaan tussen het Wertheimpark en de Hortus. Bij die gelegenheid is ook melding gemaakt van de plannen voor het namenmonument in het Wertheimpark. Vervolgens is een werkgroep met bewoners ingesteld met als opdracht te adviseren over de inpassing van het namenmonument in het Wertheimpark. De werkgroep heeft in december 2013 haar rapport "Onderzoek inpassing Holocaustnamenmonument in het Wertheimpark" uitgebracht (voor inhoudsopgave en samenvatting zie meegezonden stuk 2). De werkgroep ondersteunt het initiatief, maar is aarzelend over de lokatie Wertheimpark en zou een nadere afweging willen met de lokatie Westermanplantsoen. Mede op verzoek van de werkgroep is vervolgens aan de beoogd architect, Daniël Liebeskind, om een oordeel over de lokaties Wertheimpark en Westermanplantsoen gevraagd (zie meegezonden stuk 4).

Ten aanzien van de mogelijke ontwikkeling van de Hollandsche Schouwburg tot Nationaal Sjoa Centrum is de lokatie Plantage Middenlaan 27, de voormalige IVKO-school in beeld gekomen. Dit pand is eigendom van de gemeente, in beheer bij DMO. Het voormalig schoolgebouw is verhuurd aan de Zwerfkei, die het heeft onderverhuurd aan kunstenaars (anti-kraak).

Gezien de unieke omstandigheden is tussen de Burgemeester en wethouder Onderwijs afgesproken dat het pand gereserveerd blijft voor het Sjoa Museum en als het Sjoa Museum zich vestigt in het IVKO pand moet daar de normale maatschappelijke huur voor worden betaald.

In nauw overleg tussen DMO, de gemeentelijke coördinator (H. Gerson) en de Hollandsche Schouwburg wordt bezien onder welke voorwaarden eerst een tijdelijk gebruik door de Hollandsche Schouwburg mogelijk is, als aanloop tot realisering van de definitieve bestemming. De Hollandsche Schouwburg heeft daarbij een ervaren adviseur op gebied van tijdelijk gebruik ingeschakeld. Eén van de nog op te lossen aspecten is het feit dat voor verhuur tegen normale huurcondities aanzienlijke investeringen om het achterstallig onderhoud weg te werken noodzakelijk zijn gebleken.

Onderbouwing besluit

ad 1. Kennis te nemen van de ontwikkelingen sinds november 2012.

Zie hiervoor bij bestuurlijke achtergrond.

- ad 2. In te stemmen met het voornemen het Holocaustnamenmonument in het Wertheimpark te vestigen.
- ad 3. Het stadsdeel Centrum te verzoeken, in overleg met de initiatiefnemer, het Nederlands Auschwitz Comité (NAC) uitwerking te geven aan besluit 2) en daartoe ondermeer een zorgvuldige inspraakprocedure te voeren.

Reeds in het besluit van november 2012 heeft uw College aangegeven dat plaatsing van het nieuwe monument in het Wertheimpark in de nabijheid van het reeds bestaande Auschwitz monument om tal van redenen de voorkeur verdient. Het nadere onderzoek door het stadsdeel heeft aangetoond dat deze oplossing zeer goed mogelijk is.

Buurtbewoners, die in de werkgroep zaten, zijn bang dat toenemende drukte de balans in het Wertheimpark kan verstoren. In een samenvattende notitie (zie meegezonden stuk 2) worden de uitkomsten van de werkgroep en van de studie van Liebeskind op een rij gezet. Conclusie is dat de inpassing van het Holocaustnamenmonument in het Wertheimpark goed mogelijk is, beter aansluit bij de bestaande bezienswaardigheden en de voorkeur geniet boven de lokatie Westermanplantsoen.

In het overleg tussen centrale stad en stadsdeel Centrum is afgesproken dat in deze belangrijke maatschappelijke discussie de centrale stad het principe besluit neemt, en het stadsdeel de uitwerking voor zijn rekening neemt. Nu in de voorfase slechts een beperkt aantal personen is betrokken, is het van groot belang dat nu in de vervolgfase een zorgvuldige inspraakprocedure wordt gevolgd.

- ad 4. In te stemmen met het bestemmen van het pand Plantage Middenlaan 27 (van IVKO-school) tot Nationaal Sjoa Museum.
- ad 5. De wethouder Onderwijs te verzoeken op korte termijn nadere voorstellen te doen op welke wijze een (tijdelijke) bestemming tot Sjoa Museum kan worden gerealiseerd.

In 2012 is door bureau XPES in opdracht van de Hollandsche Schouwburg een haalbaarheidsonderzoek gedaan naar een nationaal Sjoa Museum. Gebleken is dat dit niet haalbaar is op de lokatie van de Hollandsche Schouwburg. Verschillende opties voor uitbreiding zijn toen bekeken, velen bleken niet realistisch en of te duur. Het schuin tegenover gelegen pand van de voormalige IVKO-school is qua grootte, nabijheid en potentiële beschikbaarheid zeer geschikt. In afwachting van een definitieve bestemming is het pand door DMO in gebruik gegeven aan de Zwerfkei. De huidige exploitatie is verliesgevend. Bij handhaving van de sociaal-culturele bestemming is het uitgangspunt dat ook de daarbij behorende huur wordt gevraagd.

Voor de Hollandsche Schouwburg, die in de eerste fase wil beginnen met een bescheiden tentoonstellingsruimte op de begane grond (inclusief de uitbouw in de tuin), is dit echter nu een te grote last. Daarnaast speelt een rol dat ook voor een bescheiden 1° fase al forse investeringen noodzakelijk zijn, die dan ten laste van de eigenaar zouden moeten komen. Op basis van de afspraken tussen de Burgemeester en wethouder Onderwijs wordt thans in overleg tussen de Hollandsche Schouwburg, DMO en gemeentelijk coördinator naar

een oplossing gezocht. Zodra de Hollandsche Schouwburg een eerste stap heeft gezet, kan met kracht de fondsenwerving voor de volgende fasen worden ingezet.

Uitkomsten advies

Binnen de gemeente Opgesteld in nauw overleg met Stadsdeel Centrum (R. Lagendijk) en dMO (M. Rohling).

Buiten de gemeente Niet van toepassing.

Uitkomsten inspraak en/of maatschappelijk overleg

Informeel overleg op 19 juni 2013 en door deelname buurtbewoners aan werkgroep van Stadsdeel Centrum.

Behandeling in raadscommissie

Niet van toepassing.

Datum van behandeling in gemeenteraad

<vrije tekst>

Financiële paragraaf

Grondexploitatie: Ja/Nee		Totale omvang krediet:	€			
		Financiële dekking:				
Investing: Ja/Nee		Totale omvang krediet:	€			
		Afschrijvingstermijn:				
		Gebruikt rentepercentage:	%			
		Looptijd krediet:				
Is de regeling kredieten van toepassing: Ja/Nee		Omvang aangevraagd krediet (excl BTW)	€			
Regeling Risicovolle Projecten van toepassing: Ja/Nee						
Zijn er risico's en zo ja, hoe worden deze beheerst?						
Financiële gevolgen						
	Jaar T	T+1	T+2	T+3	T+4	Volgnummer
Kapitaallasten						
Overige exploitatielasten						
Baten						
Saldo ten laste van de algemene middelen						
Waarvan nog niet gedekt						

Toelichting

<vrije tekst>

Geheimhouding

Niet van toepassing.

Voorlichting en communicatie

Binnen de gemeente

Buiten de gemeente

Persbericht.

Stukken

Meegestuurd

1. Verslag informatieavond 19-6-2013
2. Notitie Gerson/Legendijk inzake onderzoek Holocaustnamenmonument Wertheimpark, 25-2-2014.
3. Onderzoek "Inpassing Holocaustmonument in Wertheimpark", inhoudsopgave en samenvatting.
4. Path of Light – The Dutch Holocaustnamesmemorial – studio Daniël Liebeskind 14-2-2014.

Ter inzage gelegd

<vrije tekst>

Behandelend ambtenaar (naam, telefoonnummer en e-mailadres)

G.A.J. ter Linden – 020-5523502

J.H. Gerson – 06-29571291

Besluit college van burgemeester en wethouders

VERSLAG INFORMATIEAVOND NAMENMONUMENT, GEHOUDEN OP WOENSDAG 19 JUNI 20.15 UUR IN HET STADHUIS

Aanwezig

Gerdi Verbeet	voorzitter	g.verbeet@xs4all.nl
Hans Gerson	gemeentelijk coördinator	h.gerson@noordwaarts.nl
Roeland Lagendijk	Stadsdeel Centrum	rlagendijk@centrum.amsterdam.nl
Jacques Grishaver	Nederlands Auschwitz Comité	info@auschwitz.nl
Naomi Koster	Nederlands Auschwitz Comité	secretariaat@auschwitz.nl
Lalla Weiss	Werkgroep Sinti en Roma	lallaweiss@hotmail.com
Madeleine Maas	Werkgroep Sinti en Roma	madeleinemaas@hotmail.com
Orhan Galjus	Werkgroep Sinti en Roma	galjus@gmail.com
André Agsteribbe (vervanger Hans Vuijsje)	Joods Maatschappelijk Werk	a.agsteribbe@joodswelzijn.nl
Marjan Schwegman	NIOD	m.schwegman@niod.knaw.nl
Peter Romijn	NIOD	p.romijn@niod.knaw.nl
Wybe Klaverdijk	XPEX	wklaverdijk@xpex.nl
Annemarie Bekker (vervanger Ronald Leopold)	Anne Frank Stichting	a.bekker@annefrank.nl
Geert Jan ter Linden	kabinet burgemeester	g.ter.linden@amsterdam.nl
Annemiek Gringold	Hollandsche Schouwburg	annemiek@jhm.nl
Hetty Berg	Hollandsche Schouwburg	hetty@jhm.nl
Jaap Wertheim	Hollandsche Schouwburg	jaapwertheim@gmail.com
Jan van Kooten	Nationaal Comité 4 en 5 mei	jan@4en5mei.nl
Helen van den Broek	notulist	helenvandenbroek@planet.nl

OPENING

De voorzitter mevrouw Verbeet heet iedereen welkom bij deze informatieavond over het namenmonument en houdt een voorstelronde. De voorzitter voelt zich zeer betrokken bij het onderwerp en is net als de aanwezigen al geruime tijd op de hoogte van het plan. Zij is gevraagd om deze avond voor te zitten, dit vindt zij een eer en doet zij met plezier. Iedereen krijgt de gelegenheid om zijn mening te geven. De voorzitter stelt daarbij 22.00 uur als eindtijd voor. Deelnemers stemmen hiermee in.

Eerst geeft projectcoördinator Hans Gerson (gemeente Amsterdam) de stand van zaken van het project en licht Roeland Lagendijk de rol van Stadsdeel Centrum toe. Daarna volgt een toelichting door initiatiefnemer Jacques Grishaver (NAC).

STAND VAN ZAKEN DOOR PROJECTCOORDINATOR HANS GERSON

De heer Gerson licht zijn rol en betrokkenheid bij het project toe. Destijds raakte hij als directeur van het Grondbedrijf betrokken bij de HS. De HS was toen in beheer bij het Historisch Museum. De gemeente wilde het gebouw opknappen en er moest een stichting komen voor de exploitatie. Vanaf het begin was het Joods Historisch Museum hierbij betrokken, eerst via de toenmalig directeur Judith Belafante, daarna via directeur Joël Cahen. Inmiddels heeft dit alles vorm gekregen. De heer Gerson is uit traditie lid gebleven van de raad van toezicht van de HS, met uitzondering van het jaar dat hij wethouder was. De heer Gerson is bij de discussie rond de toekomst van de HS en het namenmonument op twee manieren betrokken: als lid van de raad van toezicht van de HS en als ambtenaar van de gemeente Amsterdam. Als ambtenaar was hij eerst bemiddelaar en nu projectcoördinator van de twee projecten (namenmonument en uitbreiding HS). De discussie begon met het standpunt van het college dat een namenmonument geen goed idee was. De heer Grishaver

gaf echter niet op. Toen er een nieuw college kwam probeerde hij de tijdelijke burgemeester Asscher te overtuigen. Hierop vroeg Asscher de heer Gerson als bemiddelaar. Dit was vreemd, daar de heer Gerson lid was van de raad van toezicht van de HS. In een eerste gesprek met de heer Grishaver bleek dit echter geen probleem.

Als bemiddelaar heeft de heer Gerson twee jaar lang gesprekken met betrokkenen gevoerd, vooral met het Centraal Joods Overleg. In die periode kwam er een nieuwe burgemeester en startte de HS het traject voor de uitbreiding. De heer Gerson heeft gekeken hoe de uitbreiding en het namenmonument zich tot elkaar verhouden. De uitkomsten van zijn rapport heeft hij besproken met de heer Grishaver, die concludeerde dat het twee niet te combineren initiatieven betreft. Dit heeft de heer Gerson meegedeeld aan burgemeester Van der Laan. De burgemeester noemde de bemiddeling geslaagd: duidelijk was geworden dat de twee initiatieven onverenigbaar zijn. De burgemeester heeft het college voorgesteld om beide initiatieven volop kans te geven. Hij benoemde de heer Gerson tot projectcoördinator van beide projecten.

In deze fase is de rol van stadsdeel Centrum groter: het gaat dan om de locatie en de relatie met het Auschwitz monument (er is discussie geweest over het al dan niet verplaatsen van dit monument).

De heer Gerson heeft als projectcoördinator deze informatieavond georganiseerd. In allerlei gremia is gesproken over het namenmonument, maar het leek de burgemeester goed als de direct betrokkenen bij elkaar zouden komen om te praten over de voors en tegens van het initiatief, zodat het college weet of het initiatief op draagvlak kan rekenen. Deze avond biedt gelegenheid voor een open een gesprek tussen verstandige mensen, het is geen onderdeel van een formele inspraakprocedure.

De voorzitter vindt het verhaal glashelder.

De heer Wertheim heeft één opmerking: het is niet zo dat beide gremia vinden dat uitbreiding van de HS en het namenmonument twee afzonderlijke projecten moeten zijn. De HS denkt dat het mogelijk is om er één project van te maken. *De heer Gerson* zegt dat hij dit ook heeft gerapporteerd: de één ziet wel mogelijkheden om beide projecten te combineren de ander niet. De burgemeester heeft hieruit geconcludeerd dat beide initiatieven niet te verenigen zijn in één project.

ROL STADSDEEL CENTRUM DOOR GEBIEDSMANAGER ROELAND LAGENDIJK

De heer Lagendijk is gebiedsmanager van het gebied waarin het Wertheimpark ligt. Hij is verantwoordelijk voor de openbare ruimte (inrichting en beheer en onderhoud), bouwen en wonen en de sociale portefeuille. Het collegebesluit van oktober 2012 geeft het stadsdeel opdracht om onderzoek te doen naar de inpasbaarheid van het monument in het Wertheimpark. Volgende week is er een inspraakavond over de herinrichting van de Plantage Middenlaan tussen Wertheimpark en Hortus Botanicus. De Plantage Middenlaan wordt hier groen, autovrij en het park wordt uitgebreid richting sportpark. Dit biedt extra mogelijkheden voor de inpassing van een monument. Op de inspraakavond informeert het stadsdeel de aanwezigen over het collegebesluit en het inpassingsonderzoek. Belangstellenden kunnen zich aanmelden voor een werkgroep die de thema's voor het onderzoek inventariseert. Denk aan: locatie monumenten gevolgen voor het groen (monumentale bomen) en het effect op het functioneren van het park en de omgeving (denk aan extra bezoekers en touringcars). Daarnaast doet het stadsdeel technisch onderzoek (bodemonderzoek, ligging kabels en leidingen, etc.). De rapportage is naar verwachting klaar in september 2013 en wordt betrokken bij een definitief besluit over het monument. Met monument bedoelt de heer Lagendijk steeds het initiatief van het NAC. Wat betreft de relatie met het Spiegelmonument: het is aan het Auschwitz Comité om daar een uitspraak over te doen in de opdracht aan de architect. Het stadsdeel heeft daar (in eerste instantie) geen opvatting over.

De heer van Kooten (NC 4 en 5 mei) merkt op dat de gemeente eigenaar van het park is. *De heer Lagendijk* zegt dat dit klopt. De gemeente neemt echter geen standpunt in over het wel of niet verplaatsen van het Auschwitz monument.

De heer Wertheim vraagt wat de werkgroep dan wel doet. *De heer Lagendijk* zegt dat de werkgroep kijkt met welke zaken rekening gehouden moet worden en wat de eventuele eisen zijn. Dit tegen de achtergrond van het collegebesluit om het initiatief van het NAC te steunen.

TOELICHTING JACQUES GRISHAVER (NAC)

De heer Grishaver (NAC) benadrukt dat het namenmonument een initiatief is van het NAC, niet van de heer Grishaver persoonlijk. Het NAC heeft de laatste jaren een handreiking gedaan naar andere organisaties. Het Auschwitzmonument is in de uitingen van het NAC Spiegelmonument - nooit meer Auschwitz geworden en is nu ook symbool voor nooit meer Bergen-Belsen. En de Auschwitzherdenking is stapsgewijs veranderd in Holocaustherdenking. Het is de bedoeling dat de architect/kunstenaar het namenmonument en het Spiegelmonument integreert, de twee monumenten vormen samen het Holocaustmonument.

Historie en idee namenwand

De historie van de namenwand begon in 2005. Het NAC noemde toen de 102.000 namen. Dit begon in de HS en eindigde in Westerbork. De impact was enorm. Een paar maanden later opende het NAC in het Nederlands Paviljoen in Auschwitz een namenwand met 60.000 namen van Nederlanders die in dit kamp zijn vermoord. Dit is een van de drukst bezochte plekken. Ook de Fransen en Sinti en Roma hebben een namenwand gecreëerd. Hieruit ontstond het idee om ook in Nederland een namenwand te creëren, want er is nu niks. Het openbaar bestuur, maar ook JHM, HS en NAC hebben dit laten liggen. Pas ver na de oorlog kwamen de eerste initiatieven. De HS eind jaren 80, de herdenking op de Dam waarbij de slachtoffers met naam werden herdacht pas in 2000. Het is nu tijd om al die mensen – joden, Sinti en Roma, verzetsmensen - uit de vergetelheid te rukken en weer een identiteit te geven, zodat zij bestaan hebben.

De heer Grishaver heeft destijds met stadsdeelvoorzitter Anne Lize v/d Stoel gesproken over een namenmonument, zij vond dit een goed idee. De heer Lagendijk was ook bij dit gesprek aanwezig. In 2007 heeft het NAC het plan naar buiten gebracht. Bij de lancering was een groep tegen en een groep heel erg voor. De tegenstanders hanteerden vaak oneigenlijke argumenten. Een voorbeeld: toen iemand hoorde dat zijn broer – hij was gefusilleerd in de oorlog en zijn graf was nu opgegraven – niet op de wand zou komen, was hij tegen. Alleen de namen van mensen die nooit een graf hebben gehad komen op de wand. Inmiddels heeft het NAC 16.000 steunbetuigingen. Ook de Oorlogsgravenstichting steunt het initiatief en schreef: 'Namen, is onze ervaring, zijn voor nabestaanden altijd en steeds weer de ene mogelijkheid die overblijft als zichtbare, hoorbare en herdenkbare herinneringen aan hen, hun dierbare familieleden die hun leven verloren in de oorlog. Namen van degenen zonder graf zoals de slachtoffers van de concentratiekampen, moeten eveneens zichtbaar en tastbaar zijn daar waar mensen bijeenkomen.'

Op de namenwand in Frankrijk staat hetzelfde: 'Deze muur geeft een identiteit aan kinderen, vrouwen en mannen die nazi's geprobeerd hebben uit te roeien uit het beeld van de wereld. Hun naam gegraveerd in steen wil eeuwig in herinnering blijven.'

Dit is precies waar het om gaat. Het enige wat het NAC nastreeft is een monumentaal monument waar de namen op staan, zodat zij niet meer worden vergeten. De namen van joden en Sinti en Roma vormen een band naar de toekomst. De namen laten zien waar rassenhaat toe kan leiden. Bij het namenmonument zie je voor het eerst de omvang van wat er is gebeurd, het brengt de grootte tot uiting. Iedereen hier aanwezig weet het, maar de buitenwacht moet het ook weten.

Locatie

Voor de plek van het namenmonument zocht het NAC in het hart van de Jodenbuurt. Het Wertheimpark viel eerst buiten de mogelijke locaties, in beeld was wel het Westermanplantsoen. Uiteindelijk heeft de burgemeester een jaar geleden gezegd: de wand komt er. Niet in het Westermanplantsoen, maar in het Wertheimpark waar hij hoort, bij het Spiegelmonument.

2015

Op dit moment is het NAC bezig om het geld voor het monument bijeen te krijgen. Het doel is om het monument in september 2015 te onthullen. Het is hoog tijd. Al in januari 1965 pleitte Sijens (onderzoeker bij het NIOD) in een brief aan de burgemeester voor een monument in de binnenstad voor de joden die zijn weggehaald. Hij schrijft: 'Mei 1965, de 25^e herdenking van de inval Duitsers, zou een geschikte datum kunnen zijn om aan te kondigen met welke plannen Amsterdam zich bezig houdt i.v.m. zo'n monument. En misschien is dan mei 1970, 5 jaar later, 25 jaar herdenking van de bevrijding, een mooie datum om tot voltooiing te komen.' Inmiddels is het 48 jaar later en is er nog steeds niets gebeurd. De heer Grishaver vindt dat men met elkaar – NAC, de joodse gemeente, Sinti en Roma – moet zorgen dat het

monument er op korte termijn komt. Dit is een verplichting aan de ouderen die het anders niet meer meemaken en geen kaarsje of bloemetje kunnen neerleggen bij hun dierbaren.

Architect

De heer Grishaver zegt tot slot dat hij een jaar geleden gesprekken met Daniel Libeskind heeft gevoerd. Vorige week heeft deze architect van het herdenken laten weten dat hij de opdracht graag aanneemt.

VRAGEN EN DISCUSSIE

De heer Wertheim (HS) zegt dat het onjuist is dat er nu niets is. Als eerste is in het Sjoamonument de Hollandsche Schouwburg de namenwand gemaakt. Hier staan alle familienamen op. Er is met reden gekozen voor de familienamen, omdat het anders te monumentaal, te groot werd. De heer Wertheim wil graag weten wat de heer Grishaver voor ogen heeft in het Wertheimpark: Spiegelmonument, namenwand of Holocaustmonument? Het Holocaustmonument bestaat al, dit is de Hollandsche Schouwburg. Twee Holocaustmonumenten op 500 meter afstand van elkaar lijkt hem niet wenselijk.

De heer Grishaver (NAC) hoort nu voor het eerst dat de Hollandsche Schouwburg zichzelf Holocaustmonument noemt. In zijn visie wordt de namenwand samen met het Spiegelmonument het Holocaustmonument.

De heer Wertheim (HS) verwijst naar het haalbaarheidsonderzoek voor het Nationaal Sjoamuseum. De woorden Sjoa en Holocaust zijn identiek. *De heer Klavervdijk (XPEX)* heeft in opdracht van de HS het haalbaarheidsonderzoek uitgevoerd (rapport 5 april 2012). Hij benadrukt dat de HS geen museum is maar een herdenkingsplaats en wel de meest unieke herdenkingsplaats want daar is het gebeurd: dichterbij de werkelijkheid kun je niet komen. In de HS zit een namenwand, in de plannen is opgenomen dat deze namenwand uitgebreid kan worden.

De voorzitter constateert dat deze discussie gaat over hetgeen de heer Gerson heeft onderzocht. Hij heeft geconstateerd dat er twee visies zijn. De burgemeester geeft beide initiatieven afzonderlijk recht van bestaan. Zij denkt dat de betrokkenen moeten kijken hoe beide initiatieven elkaar kunnen versterken.

De heer Wertheim zegt dat altijd is gesproken over een namenwand. Nu gaat het ineens over een Holocaustmonument. Het is voor hem nieuw dat het NAC een Holocaustmonument in het Wertheimpark wil. Hij weet niet of de burgemeester zich dit gerealiseerd heeft.

De voorzitter stelt voor om te noteren dat op het punt van de naamgeving helderheid moet komen. Verder vraagt zij de heer Grishaver het verschil tussen de namenwand zoals het NAC die ziet en de (uitgebreide) namenwand in de HS, toe te lichten.

De heer Grishaver (NAC) zegt dat hij bij de presentatie van het haalbaarheidsrapport in de HS heeft gezegd: dit gaat niet over individuele namen, er is dus ruimte voor het namenmonument van het NAC. Later kwam het onderzoeksbureau met allerlei oplossingen, maar die waren niet haalbaar. Een voorstel was bijvoorbeeld: 102.000 namen tegen de gevel van het Sjoa museum. Aanraken van de namen is dan niet goed mogelijk (een hoogwerker is nodig om de naam Abraham onder de nok aan te raken). De burgemeester heeft toen gezegd er is ruimte voor een monument met alleen namen: namen van 102.000 joden, 250 Sinti en Roma en de namen van 8.000 of 9000 verzetsstrijders. Inmiddels heeft het verzet laten weten dat zij geen namen op de wand wil ('wij zijn geen slachtoffers'). Het NAC is verder gegaan met het initiatief voor de namenwand. Dit heeft niks met concurrentieoverwegingen te maken, er is maar één doel: de namen openbaar maken zo dat iedereen er elk moment bij kan, ook een familie van 40 personen moet met elkaar een kaarsje kunnen branden bij de naam.

De heer Klavervdijk (XPEX) bestrijdt dat de genoemde oplossingen niet haalbaar zijn. Het is alleen niet de namenwand zoals de heer Grishaver in gedachten heeft en zoals we een namenwand over het algemeen kennen.

De heer Grishaver (NAC) vindt de plannen niet reëel. Als tweede voorbeeld noemt hij het voorstel om de namen in de tuin aan te brengen. De toegang vanaf de Plantage Muidersgracht is daarvoor veel te smal; uitgaande van 250.000 bezoekers is dit geen reële mogelijkheid.

Mevrouw Gringold (HS) is het opgevallen dat de heer Grishaver de laatste jaren spreekt over Spiegelmonument – nooit meer Auschwitz en over Holocaustherdenking. Hieruit zou je kunnen afleiden dat er in Nederland geen Holocaustherdenking is. Deze is er wel, dit is de Jom Hasjoa herdenking in de HS. Er is dus ook een dubbelure wat betreft de term Holocaustherdenking. Zij vermoedt dat de heer Grishaver International Holocaust Memorial Day vertaald heeft naar het Nederlands. Verder wil mevrouw Gringold weten wat de criteria

zijn: welke mensen wil het NAC herdenken op de wand? Horen daar ook de mensen bij die op 9 mei zijn overleden als gevolg van kampontringen, inclusief de islamitische zwarthandelaar die in Vught omkwam? Is de datum van overlijden een criterium? En hoe kijkt het NAC naar het land van herkomst: Nederlandse joden zijn ook vanuit België en Frankrijk afgevoerd naar concentratiekampen.

Tot slot zegt mevrouw Gringold dat in het onderzoeksrapport van april 2012 vijf scenario's staan, de heer Grishaver heeft er maar twee genoemd. Zij begrijpt dat scenario 1: integratie in de bestaande namenwand, geen optie is voor het NAC. Wat de tuin betreft: de Muidergrachtpoort is breder dan de heer Grishaver voorstelt, er rijden ook auto's door. De andere scenario's zijn: digitale namenwand, namen op de gevel van de voormalige kweekschool en scenario 5: de familienamen op het voormalig toneel en de individuele namen langs de zijbeuken en galerijen van de HS.

De heer Grishaver (NAC) zegt over de term Holocaustherdenking dat Sjoa voor de buitenwereld niet de gekende naam is. Ook is de Jom Hasjoa herdenking een joodse herdenking, er worden ook joden die in latere oorlogen zijn gestorven herdacht. Het NAC wil een grote herdenking voor iedereen, om iedereen op de hoogte te brengen, daarom is gekozen voor de naam Holocaustherdenking.

Wat betreft de criteria: uitgangspunt is dat het gaat om de namen van iedereen die in Nederland vervolgd is, in een concentratiekamp terechtgekomen is en vermoord is (hetzij in het kamp, hetzij in een dodenmars) en voor wie geen graf is. Maar het NAC wil samen met anderen betrokkenen praten over de criteria. Het NAC heeft het initiatief genomen tot het namenmonument, maar heeft niet de kennis in huis om alle onderdelen zelf te organiseren. In het gesprek gisteren met Joël Cahen en Hetty Berg is dit ook besproken, het idee is om gezamenlijk, eventueel ook met Westerbork tot een concept te komen voor wie worden herdacht op de namenwand. Hoofdcriterium is geen eigen graf.

Mevrouw Gringold (HS) vraagt of zij hieruit kan concluderen dat de islamitische zwarthandelaar op de namenwand komt. *De heer Grishaver (NAC)* kan hier geen antwoord op geven. Basis is het joods digitaal monument en in memoriam, waar inmiddels fouten uit zijn gehaald en de cartotheek van de Joodse Raad in Westerbork. Hoe het verder precies gaat, moet in overleg worden vastgesteld. De heer Grishaver herhaalt dat het NAC niet alles zelf zal doen. Zij maakt op dit moment een projectplan; er moeten commissies van deskundigen komen voor de namen, de financiën en de bouw. Het moet geen monument van het NAC worden maar een monument voor iedereen.

De heer Agsteribbe (JMW) vraagt of de HS en het NAC elkaar inmiddels gevonden hebben in de tegenstelling. En waren de twee projecten wel verzoenbaar geweest als de namenwand fysiek inpasbaar was in de HS? Of waren er ook andere breekpunten?

De heer Grishaver zegt dat het NAC steeds heeft gezegd dat de namenwand altijd (24 uur per dag) bereikbaar moet zijn, ook voor grote groepen, en dat de namen duidelijk leesbaar moeten zijn.

De heer Agsteribbe vraagt of nu wel aan deze eisen wordt voldaan.

Deelnemer antwoordt dat het monument nu in de openbare ruimte komt.

De heer Grishaver (NAC) is verbaasd over het verloop van de discussie en vraagt wie zeggenschap hebben bij HS en JHM. Gisteren heeft Joël Cahen als eerste gezegd: jullie krijgen de namenwand, dat wil de burgemeester. Eerder al had de heer Grishaver gezegd dat hij dit project samen met de HS wil doen. Hij had gisteren de indruk dat Cahen zich helemaal verzoend had met de gang van zaken. *Mevrouw Koster (NAC)* voegt toe dat de nu gevoerde discussie helemaal niet meer aan de orde was in het gesprek gisteren.

Mevrouw Berg (HS) merkt op bij het gesprek gisteren het standpunt van de burgemeester uitgangspunt was. Het NAC heeft echter nog geen projectplan en er moet nog een programma van eisen komen. Wellicht blijkt dat in het Wertheimpark niet aan de eisen kan worden voldaan. In het haalbaarheidsrapport van de HS staan scenario's, dit zijn geen afgeronde plannen. De HS had de eisen voor het namenmonument op willen nemen in het programma van eisen. Dit was en is nog steeds mogelijk.

Mevrouw Gringold (HS) heeft nog geen reactie op scenario 5 gekregen van de heer Grishaver. Verder vraagt zij aan de heer Lagendijk of het klopt dat het Wertheimpark 's nachts dicht is en dus niet 24 uur toegankelijk.

De heer Grishaver hoort dat mevrouw Berg zegt dat de eisen inpasbaar kunnen zijn. Hij vindt het echter raar dat de HS vijf jaar na het initiatief van het NAC met een tegenplan komt.

Uiteindelijk heeft de redelijkheid gewonnen: de burgemeester heeft gezegd dat het samen niet lukt en zijn fiat aan het NAC plan gegeven.

De heer Lagendijk bevestigt dat het Wertheimpark 's nachts sluit vanwege veiligheid. Een rol speelt onder meer de kwetsbaarheid van het Spiegelmonument dat een aantal keer is vernield.

De heer Agsteribbe (JHM) begrijpt uit de discussie dat de strijdbijlen ten dele zijn begraven. Ook begrijpt hij dat het in het plan van de HS het monument beperkt wordt tot joden, terwijl het bij NAC over joden en niet-joden gaat.

De heer Wertheim (HS) heeft eerder ook een bemiddelingspoging ondernomen. In zijn optiek is het mogelijk om de eisen van het NAC in te passen. Behalve misschien het aanraken van de namen. De HS heeft gezegd: wij accepteren jullie zienswijze, het is belangrijk, er zitten haken en ogen aan de 24-uurs opening, maar we willen aan jullie wensen voldoen. Daarbij vindt de HS alleen een namenwand inhoudelijk onvoldoende. Er moet een verhaal bij en de HS is de meest geschikte plek om dat verhaal te vertellen. De heer Wertheim verwijst hierbij naar het Holocaustmuseum in Washington waar stiltekamers zijn: er gaat zoveel emotie door je heen, het kan niet alleen met een namenwand. Maar inhoudelijke zaken zijn niet besproken met het NAC. De HS wilde de wensen inpassen, het NAC wilde daar niet mee verder. De heer Wertheim vat dit op als: wij willen een eigen namenwand. Dat is jammer, niet alleen uit organisatorisch oogpunt van de HS, maar voor Nederland en de Nederlandse bevolking. De kwestie is zeer precair en de heer Wertheim voelt het latent antisemitisme naar boven komen. De burgemeester gaat akkoord met de namenwand, maar de heer Wertheim betreurt dit wel.

De heer Agsteribbe (JHM) stelt vast dat de strijdbijl niet begraven is. Echter, de strijd is wel interessant maar niet relevant. Het gaat nu om het goed uitwerken van het initiatief van de heer Grishaver.

De voorzitter wijst op de conclusie van Hans Gerson: we agree to disagree. Uiteraard is er samenhang tussen de projecten, bezoekers van de namenwand zullen daarna naar de HS gaan. Daarin moeten verbindingen worden gezocht. Maar de ideeën voor de namenwand zijn vanavond onderwerp van gesprek. De voorzitter denkt dat het mogelijk moet zijn dat men reageert op de open uitnodiging van de heer Grishaver om mee te denken over het namenmonument. Joël Cahen heeft zich al beschikbaar genoemd. Ook is er al veel materiaal: de boeken en mensen hebben al namen gemeld die niet juist zijn. En er is al een architect, maar er zullen nog wel opdrachteisen gemaakt moeten worden. Deze avond is ook bedoeld om, gegeven de situatie, te kijken waar men kan aansluiten.

De heer Wertheim (HS) zegt dat de voorzitter het over twee namenwanden heeft: de bestaande namenwand in de HS en een namenwand in het Wertheimpark. Vindt de vergadering dat wenselijk?

De heer Lagendijk vertelt hoe hij hier tegenaan kijkt. In de Plantagebuurt is de HS en het verzetsmuseum, de hele buurt ademt de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Recent is de Schaduwkade geopend, een indrukwekkend monument: je leest de namen en aan de overkant is het gebeurd. Dat is ook het gevoel dat je hebt als je in de HS bent. De Schaduwkade is kleinschalig, de HS grootschalig met op dit moment 60.000 bezoekers per jaar met de potentie dit als Sjoamuseum te verdubbelen. Het namenmonument zal weer een ander karakter hebben, laagdrempelig en massaal bezocht: naar verwachting 200.000 bezoekers per jaar. De heer Lagendijk denkt dat al deze enigszins verschillende monumenten en plekken elkaar kunnen versterken. Goede samenwerking kan ertoe leiden dat iemand naar het Sjoamuseum in de HS gaat, maar ook naar de Schaduwkade of naar het monument voor het kunstenaarsverzet in het Plantage Westermanplantsoen. Hij is zeer betrokken en dit is zijn persoonlijke mening. Mits men elkaar de hand reikt, is er een kans om verbindingen te leggen en op verschillende niveaus mensen te leren over het verleden en op te voeden.

De heer Romijn (NIOD) geeft als neutrale deelnemer zijn mening. Hij heeft respect voor hoe de HS herinneringen aan het verleden gestalte geeft. Tegelijk denkt hij dat er ruimte is voor het monument van het NAC. Er is sprake van verschillende doelstellingen en een verschillende dynamiek. Een namenwand in de publieke ruimte is iets anders dan een wand met familienamen in HS. De namenwand in de publieke ruimte nodigt uit tot interactie en gaat een eigen leven leiden. Daar zitten veel positieve kanten aan, zoals te zien is bij

namenwanden in de hele wereld en misschien zelfs bij de digitale Erelijst van het NIOD. Mensen kunnen persoonlijke markeringen aanbrengen, wat niet kan in de HS omdat het daar dan een 'rotzootje' zou worden. Het lijkt de heer Romijn een interessante uitdaging om een projectplan te maken, het namenmonument voegt iets toe aan het herdenkingslandschap.

De heer Van Kooten (Nationaal Comité 4 en 5 mei) begrijpt wat de heer Romijn zegt en kan zich er ook wel in vinden. Hij vertelt dat het NC veel verzoeken krijgt van mensen die een monument willen oprichten. Vaak met goede redenen. Jaarlijks komen er 100 tot 120 nieuwe monumenten bij de 3500 die er al zijn. Het NC zit in een lastige positie: het is zo iets verschrikkelijk geweest, hoe durf je nee te zeggen? Aan de andere kant moet je ook een nuchtere afweging maken: voegt dit echt iets nieuws toe? De heer Van Kooten deelt de argumentatie van de heer Grishaver niet volledig. 78 procent van de mensen weet van de Jodenvervolging, dit zal niet snel in de vergetelheid raken. Dat in Zeeland 40.000 mensen zijn omgekomen in de oorlog vanwege het onder water zetten van het land weten veel minder mensen. Hetzelfde geldt voor de 60.000 doden in de hongerwinter. Ook zijn er op veel plekken monumenten met namen. Toch kan de heer Van Kooten zich voorstellen dat de Grishaver dit monument wil. Hij heeft daarbij het gevoel – en hij vraagt de heer Grishaver of dat klopt – dat het NAC een monumentaal statement wil maken, een markering in de stad, die 250.000 bezoekers trekt. Daarvoor worden de namen gebruikt. De heer Van Kooten stelt voor dat de heer Grishaver samen met Libeskind een fantastisch Sjoa monument maakt, maar zonder namen. De namen zijn te intiem en te kwetsbaar.

De heer Grishaver (NAC) zegt dat als je alle monumenten in Nederland optelt, hooguit 5000 namen openbaar zijn. Het gaat hem niet om de grootte, hij wil een monument waarop elke naam duidelijk leesbaar is en aan te raken. Hij is bij het Vietnam monument in Washington geweest en herkent de interactie waar de heer Romijn over sprak. Het lag er vol met boeken, er was een constante stroom van mensen die foto's opplakten, bloemen neerlegden, of een flesje (merk Saigon) neerzetten. Jaren geleden zag hij bij de uitreiking van de Jad Vashem onderscheiding een familie met kinderen en kleinkinderen, in totaal iets van 20 mensen. Zo'n familie moet met elkaar bij de naam kunnen staan. Zo ziet 'niet vergeten worden' eruit in het initiatief van het NAC. Het wordt een monument zoals de namenwand in Parijs. Mensen die naar Amsterdam komen gaan straks naar het Anne Frankhuis maar ook naar het monument van Libeskind. Vanzelfsprekend moet er straks ook een pad komen van het monument naar het Sjoamuseum in de HS.

De voorzitter stelt vast dat de heer Grishaver twee doelen noemt voor namenmonument. Het geeft nabestaanden de mogelijkheid om te herdenken. En het monument creëert het besef van 'dit nooit meer'.

De voorzitter heeft in beeld waar de verschillen liggen. Zij wil kijken welke afspraken gemaakt kunnen worden over het vervolg. Het is goed dat iedereen zegt wat hij van het initiatief van het NAC vindt, maar er komt ook een moment waarop je moet zeggen: zo moet het zijn.

De heer Grishaver (NAC) zegt dat de voorzitter van het Centraal Joods Overleg helaas verhinderd was vanavond. Hij heeft wel laten weten het plan actief te willen ondersteunen. Het NAC is eerder al uitgegaan van de instemming van Joël Cahen. Wat het vervolg betreft kijkt men op dit moment hoe men het benodigde geld bijeen kan krijgen, ook is er overleg met Libeskind en kijkt men welke eisen de gemeente stelt.

De heer Wertheim (HS) is blij met de bijdragen van het stadsdeel en het NIOD: deze geven een helder beeld van wat men voor ogen heeft. Op de een of andere manier was dit tot nu toe niet goed binnen gekomen. Het lijkt hem goed om het gesprek voort te zetten. De heer Wertheim doet daarbij een voorstel. Lies de Hond vertelde hem over haar idee om een monument te maken voor de mensen die de Jad Vashempenning hebben gekregen. De heer Wertheim stelt voor om de namen van de moedigen – de mensen die hem en andere Joden gered hebben, ook op het namenmonument te zetten. Zij hebben nu alleen een plek in Israël, niet in Nederland.

De heer Grishaver (NAC) stelt voor om deze namen aan te brengen op de wanden in de HS. *Mevrouw Gringold (HS)* zegt dat de heer Grishaver het Memorial de la Sjoah in Parijs als voorbeeld heeft genoemd. Aan de buitenkant van dit moment staan les justes de nation: de rechtvaardigen. De combinatie is daar dus wel gemaakt.

Mevrouw Gringold vraagt verder hoe de discussie wordt vervolgd. Op de term Holocaust herdenking is al een antwoord gekomen, maar over de term Holocaust monument is de discussie nog niet gesloten.

De voorzitter zegt dat men over een aantal onderwerpen verder moet praten. Deze worden genoteerd.

Mevrouw Schwegman (NIOD) ondersteunt het initiatief graag. Het NIOD kan bijvoorbeeld helpen bij de lastige kwestie van hoe om te gaan met lacunes en fouten bij de namen. Zij hoopt dat het ontwerp flexibel is, zodat namen kunnen worden toegevoegd of veranderd. Ook in die zin moet het een levend monument zijn.

De voorzitter verwijst naar de Erelijst van Gevallenen 1940-1945. Dit document in de hal van Tweede Kamer is een lijst met gekalligrafeerde namen van militairen en verzetsstrijders die zijn gevallen in de oorlog. Iedere dag wordt een bladzijde omgeslagen. De lijst wordt tegenwoordig digitaal bijgewerkt. Dit is een activiteit van het NIOD.

De heer Klaverdijk (XPEX) concludeert dat het belang van de projecten groot is, ook voor Amsterdam. Men moet streven naar één verhaal. Enerzijds is er de wens voor het namenmonument (het woord wand wil de heer Klaverdijk weglaten), daarnaast is er de plek: de HS. Er is één afzender nodig om versnippering te voorkomen en het verhaal te vertellen. *De voorzitter* ziet dit als een oproep om over de eigen schaduw heen te springen. *De heer Klaverdijk (XPEX)* legt de nadruk op één afzender.

De voorzitter zegt dat dit vereist dat iedereen de gedachte ondersteunt. Het moet niet zo zijn dat de initiatiefnemer zijn idee straks niet meer herkent.

De heer Grishaver (NAC) vraagt wat bedoeld wordt met één afzender. Hij vreest dat één afzender nadelig werkt bij de fondsenwerving, de HS heeft 13 miljoen euro nodig voor het Sjoamuseum, het NAC 2 tot 3 miljoen voor het namenmonument, een van de twee organisaties zal de dupe worden.

De heer Wertheim (HS) denkt dat één verhaal in totaal meer geld genereert.

De voorzitter stelt het belang van samenhang vast. Of dit ook één afzender impliceert, is de vraag.

Mevrouw Bekker (Anne Frank Stichting) vraagt of de gemeente Amsterdam die ene afzender zou kunnen zijn.

De heer Lagendijk (Stadsdeel Centrum) zegt dat waar het gaat om verbinden, de gemeente een rol kan hebben, mogelijk kan de gemeente ook het idee van één afzender invullen. Hans Gerson en hij zullen hierover met hun bestuurders praten, de heer Lagendijk zal zijn bestuurder daarbij adviseren om een verbindende rol op zich te nemen. Daarnaast constateert de heer Lagendijk dat bij alle betrokkenen geen verschil van mening is over de doelstelling. Hij vond de heer Grishaver zojuist te snel in het afwijzen van het voorstel van de heer Wertheim om ook de namen van de moedigen een plek te geven op het monument. *De heer Gerson (gemeente Amsterdam)* merkt op dat voor het Sjoamuseum gedacht wordt aan een groeimodel. Het bedrag van 13 miljoen euro heb je niet in een keer bij elkaar. Men kan beginnen met eenvoudige tentoonstellingen in de IVKO school (deze maakt op termijn geen onderdeel meer uit van het gemeentelijk apparaat) en een campagne lanceren waarin men het einddoel schetst. Hetzelfde speelt bij het initiatief voor het namenmonument. De discussie van de afgelopen vier, vijf jaar was nodig, maar nu is het tijd om samen na te denken over de verbinding tussen de initiatieven en een vorm te vinden waardoor mensen de samenhang zien.

De heer Grishaver haakt in op de financiën: de sponsoring van het NAC is bijna klaar. Hij vindt het besluit van de burgemeester ook financieel slim: als het namenmonument er eenmaal is en 250.000 mensen trekt, ontstaat de loop naar de HS wat de eerste stap richting het nieuwe Sjoamuseum betekent.

Mevrouw Weiss (Werkgroep Sinti en Roma) heeft vanavond vaak horen spreken over de Jodenvervolging. Maar het initiatief is breder, het monument is voor Joden, Sinti en Roma. Zij is groot voorstander van het monument dat buiten is en dichter bij de manier van herdenken van de Sinti en Roma ligt. Je kunt er spontaan naar toe gaan en je kunt er bijvoorbeeld musiceren. Voor de nabestaanden is het belangrijk dat de namen buiten zijn, tastbaar zijn en leesbaar zijn. Daarnaast heeft het monument ook een educatief doel en mensen zullen na hun bezoek ook naar de HS en het Anne Frankhuis gaan. *Mevrouw Weiss* vindt het triest dat ze enige weerstand merkt. Want het is het monument voor de Sinti en Roma ('het is óns

monument') De Sinti en Roma zijn altijd gesloten geweest wat betreft herdenken. Nu is de gemeenschap zo ver dat zij zegt: als het monument op zo'n mooie plek komt die dicht bij onszelf ligt, werken we er graag mee. Antwoord gevend op de vraag van de heer Wertheim hoe wenselijk dit monument is: voor Sinti en Roma is het zeer wenselijk dat dit monument er komt.

De heer Galjus (Werkgroep Sinti en Roma) zegt dat iedereen moet weten van de Holocaust. Hij maakte de film Broken Silence, waarin hij onderzoekt waarom Sinti en Roma zo lang zwegen over hun genocide in de Tweede Wereldoorlog. De geschiedenis moet recht gedaan worden. Generaties Roma en Sinti weten niet wat er met hun ouders en grootouders gebeurd is. Voor de kinderen van de heer Galjus en voor alle kinderen van de Sinti en Roma, betekent het onvoorstelbaar veel om de namen te zien. Ook voor de maatschappij is het belangrijk te weten wat er met de Roma en Sinti, die ook nu nog gediscrimineerd worden, is gebeurd. Langzaam weten organisaties van Roma en Sinti de maatschappij van het gebeurde te doordringen. De heer Galjus noemt 2 augustus, de internationale herdenkingsdag van de Roma en Sinti genocide. De heer Galjus bedankt de heer Grishaver zeer voor dit initiatief: het NAC kan rekenen op heel veel support.

VERVOLG EN SLUITING

De voorzitter stelt vast dat een aantal ideeën worden uitgewerkt door de heer Grishaver, de heer Gerson en de heer Lagendijk. Het NAC heeft al contact met de heer Cahen. Het NIOD heeft medewerking aangeboden. En er komt een werkgroep voor het onderzoek naar de inpassing van het monument in het Wertheimpark.

De voorzitter stelt voor dat er over enige tijd een tweede bijeenkomst komt om iedereen te informeren. Ook is het belangrijk dat iedereen weet welke groepen waar mee bezig zijn en waar je je kunt aanmelden als je een idee hebt of je bij een groep wil aansluiten.

De inspraakavond over de nieuwe inrichting van de Plantage Middenlaan is op 26 juni om 20.00 uur in de Oranjerie van de Hortus en is openbaar toegankelijk. Het namenmonument is geen onderdeel van de inspraak, maar komt kort aan de orde als mededeling en oproep voor deelname aan de werkgroep. *De heer Wertheim (HS)* vraagt of het wenselijk is dat iemand van deze groep daarbij aanwezig is. *De heer Lagendijk* zegt dat iedereen van harte welkom is, maar er is geen rol voor deze groep op de informatieavond.

De voorzitter zegt dat het bij de inrichting van het gebied belangrijk is dat er een vanzelfsprekende verbinding tussen de herdenkingsplekken komt.

De voorzitter sluit af. Belangrijk is dat iedereen op de hoogte blijft en dat er na de verschillende raadplegingen een planning komt. De heer Grishaver kennende, zal het geld niet lang op zich laten wachten.

De heer Wertheim had zijn twijfels over deze avond, maar hij is opgelucht en gaat met een positief gevoel naar huis. Hij complimenteert en bedankt de voorzitter.

De voorzitter bedankt de heer Wertheim voor het compliment.

De voorzitter bedankt allen voor komst en bijdrage en gaat ervan uit dat iedereen het namenproject in het hart houdt, en ook het project voor het Sjoamuseum. Zij sluit de bijeenkomst om 21.50 uur.

**Gemeente
Amsterdam**

Bezoekadres
Amstel 1
1011 PN Amsterdam

Postbus 202
1000 AE Amsterdam
Telefoon 14 020
amsterdam.nl

Persbericht

Datum 24 september 2015
Kenmerk Pb-204

Zorgvuldige procedure voor keuze locatie Namenwand

Het college van B en W doet de gemeenteraad een voorstel voor de te volgen procedure bij het vaststellen van de beste locatie voor het Holocaust Namenmonument. De keuze voor de plek voor het monument verloopt in twee fases: in de eerste fase worden beoordelingscriteria en wegingsfactoren, alsmede de inventarisatie van mogelijke locaties besproken met het Nationaal Auschwitz Comité, de initiatiefnemer van het monument en vervolgens voorgelegd aan de gemeenteraad. In de tweede fase worden de mogelijke locaties voor het monument beoordeeld en gewogen en zal de gemeenteraad een keuze maken. Ook wordt dan een schetsontwerp van het monument vastgesteld, waarna met het betreffende stadsdeel afspraken worden gemaakt over de te volgen inspraakprocedure. Deze zorgvuldige procedure moet er toe leiden dat de meest geschikte locatie voor het monument wordt geselecteerd, die op een zo groot mogelijk draagvlak kan rekenen.

Het college van B en W stemde op 18 maart 2014 in met het voornemen om een Holocaustnamenmonument in het Wertheimpark te vestigen. Het stadsdeel Centrum werd gevraagd om in overleg met de initiatiefnemer, het Nederlands Auschwitz Comité, uitwerking te geven aan dat voornemen en daartoe onder meer een zorgvuldige inspraakprocedure te voeren. Bij de inspraakronde werden vanuit de buurt veel bezwaren geuit tegen de komst van het monument in de beoogde vorm. Het stadsdeel besloot daarop besluitvorming aan te houden, en vroeg het college in gesprek te gaan met de buurt, en daarna opnieuw een besluit te nemen. In dat overleg, op woensdag 2 juli 2014, werd besloten dat er zal worden gezocht "naar mogelijke oplossingen voor de bezwaren, uitdrukkelijk inclusief alternatieve locaties".

Sindsdien zijn er twee onderzoeken uitgevoerd, en is er tegelijkertijd gewerkt aan een voorstel voor een zorgvuldige procedure voor de locatiekeuze. In het eerste onderzoek, de "studie Effecten Holocaust Namenmonument in het Wertheimpark Amsterdam" van Royal Haskoning worden de mogelijke effecten van de bouw van het monument in het Wertheimpark behandeld. Uit het rapport komt naar voren dat het Holocaustmonument in deze vorm in het Wertheimpark enkele negatieve effecten heeft, waaronder de door de gebruikers gevreesde sfeerverandering. Dit betekent in dit stadium nog niet dat het Wertheimpark als locatie definitief afvalt, maar is wel een erkenning van het feit dat er een verkeerde start is gemaakt.

In een tweede onderzoek ("Vooronderzoek Locatiekeuze Holocaust Namenmonument in Amsterdam") zijn vijftien locaties in beeld gebracht die in aanmerking zouden kunnen komen voor het Holocaust Namenmonument. Naast het Wertheimpark worden locaties in onder meer het Amsterdamse Bos, Amstelpark, Beatrixpark, Mr Visserplein, het stadhuis en de Hollandse Schouwburg genoemd. De locaties zijn nog niet beoordeeld door de onderzoekers; de beoordelingscriteria en wegingsfactoren moeten immers nog door de raad worden vastgesteld.

Persberichten van de gemeente Amsterdam zijn ook te vinden onder amsterdam.nl/persberichten.
Zie ook twitter.com/AmsterdamNL

De locaties zullen, na instemming over de te volgen procedure, worden beoordeeld. Het is bovendien mogelijk dat de gemeenteraad nog meer locaties aan de lijst van te onderzoeken opties zal toevoegen.

Het college van B en W steunt de realisatie van een Namenmonument ten volle, ook omdat er in de stad een breed draagvlak is voor een monument dat ons herinnert aan het onvoorstelbare leed dat zoveel Amsterdamse families is aangedaan. De eerdere protesten uit de omgeving van het Wertheimpark onderstrepen echter de noodzaak om bij de keuze van de locatie de zorgvuldigst denkbare procedure te volgen.

Pb-204

Noot voor de pers / niet voor publicatie

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Jasper Karman, woordvoerder van burgemeester Eberhard van der Laan: 06 5787 7307

VERSLAG BIJENKOMST PROCEDURE LOCATIEKEUZE NAMENMONUMENT

maandag 5 oktober 2015

19.30 - 20.30 uur

Stopera, kamer 1245

Amstel 1, Amsterdam

Aanwezigen: zie presentielijst
Notulist: Merel Ligtelijn (zelfstandig gevestigd)

1. OPENING

Voorzitter burgemeester Van der Laan heet de aanwezigen welkom. In de vorige bijeenkomst, juli 2014, hebben deelnemers hun bezwaren toegelicht tegen de locatie Wertheimpark. Deze bezwaren zijn dermate serieus genomen dat besloten is 'opnieuw' te beginnen. De verkeerde start is van tafel, wat niet impliceert dat het Wertheimpark voor altijd taboe is voor het Namenmonument. Voorstel is een driefasenplan te volgen. Gezamenlijk vaststellen - uitgaande van het idee dat in Amsterdam een Namenmonument moet komen, of de inmiddels geselecteerde criteria de juiste zijn ter gebruik bij de afweging van de lijst met 15 geselecteerde locaties; deelnemers kunnen deze lijst uitbreiden met ander potentiële locaties. De criteria worden 'losgelaten' op de locaties. Zaak is die locaties 'zo netjes mogelijk' te laten scoren en de resultaten daarvan voor te leggen aan de gemeenteraad. In overleg met het Auschwitz Comité en de buurt dient een welgedragen voorstel te worden geformuleerd.

Burgemeester Van der Laan stelt enkele aanwezigen voor: Jeanine van Pinxteren (vertegenwoordigster stadsdeel); Boudewijn Oranje was indertijd haar opvolger, nu volgt zij hem weer op. Piet Polderman (ambtelijk projectleider) weet van de hoed en de rand van de drie onderzoeken uitgevoerd in het kader van de selectie locatie Namenmonument. Tevens is aanwezig Urban van Aar (Royal HaskoningDHV), schrijver van een van de onderzoeken, over Wertheimpark en locatiekeuze).

2. VRAGEN, ANTWOORDEN & IDEEEN

Status rapporten

Mw. Catz vraagt zich af hoe betreffende rapporten zich verhouden tot de opstelling van de gemeente. Het onderzoek is uitgevoerd door onafhankelijk bureau Haskoning - omarmt de gemeente dit rapport als zijnde haar eigen rapport, wat is de status ervan? *Burgemeester Van der Laan* antwoordt dat de gemeente die 15 locaties heeft geaccepteerd en heeft neergelegd bij de gemeenteraad met de vraag of dit de juiste afwegingscriteria en de juiste inventarisatie van locaties zijn. De gemeente heeft meegedacht. Bij de vorige bijeenkomst imponeerde vooral het argument van sfeerverandering. In de rapporten is precies terug te vinden wat de gemeenteraad is voorgelegd. Het College heeft de rapporten overgenomen en neergelegd bij de gemeenteraad. Deelnemers kunnen de lijst desgewenst aanvullen, zowel op afwegingscriteria als op locaties. De gemeente neemt de onderzoeken serieus.

Kan Wertheimpark als niet-ideale locatie uiteindelijk toch verkozen worden?

Dhr. Arts acht de gekozen procedure een goede. Er zal één winnende locatie uit komen. Maar aan welk minimum moet de gekozen locatie voldoen? Het rapport (van 6 maanden terug) is zeer negatief over het Wertheimpark. Een aantal punten is als knelpunten aangemerkt: potentiële knelpunten en punten strijdig met beleid. Is het theoretisch mogelijk dat het Wertheimpark toch wint omdat alle andere locaties slechter scoren? Dit zou niet te rijmen zijn met de stelligheid waarmee een aantal aspecten nu wordt aangemerkt als knelpunten.

Burgemeester Van der Laan antwoordt dat hij, het college en het stadsdeel het onvoorstelbaar zouden vinden als er op grond van de 15 criteria niet een of meer locaties boven het minimum uit zouden komen om er een namenwand te vestigen. Maar zeg nooit 'nooit' in het leven. 'Enerzijds is het onze taak een verantwoorde locatiekeuze te doen, anderzijds luidt de opdracht ergens in Amsterdam een Namenmonument te vestigen.' Hij kan zich hooguit voorstellen dat er een andere niet-onderzochte locatie naar voren komt die het beter lijkt te doen en die alsnog betrokken zou moeten worden. 'Dat we onder een minimum komen is ook arbitrair. Centrale vraag is: Hoe belangrijk vindt u het namenmonument? Wij douwen niet door op een locatie. Stellen dat we onder een bepaald minimum blijven, zit aan het andere eind van het spectrum.'

Dhr. Arts zegt dat het Wertheimpark feitelijk zeer laag scoort. Zou het tot de mogelijkheden kunnen behoren dat de andere locaties mogelijkterwijs nog lager scoren waardoor het Wertheimpark uiteindelijk als minst slechtste oplossing wordt verkozen?

Burgemeester Van der Laan repliceert dat je je in een dergelijke situatie moet afvragen of er andere locaties over het hoofd zijn gezien, en wat de afweging is om een namenmonument willen faciliteren. 'Theoretisch academisch zit je dan erg dicht op de punt van de naald. Nooit-nooit in het Wertheimpark' zal ik nooit zeggen, dat zou onzorgvuldig zijn. Ik heb een slechtnieuwsgesprek moeten voeren met het Auschwitz Comité en heb me niet voorbereid op nog een slechtnieuwsgesprek vanavond.'

Dhr. Arts memoreert dat in de vorige bijeenkomst de zorg is geuit over die plek in dit park. 'Uit de wijze waarop de informatie is geformuleerd blijken die zaken nu te zijn losgekoppeld: dat is positief.' *Burgemeester Van der Laan*: We maken een nieuwe start, en dat zegt iets over het ontwerp op die plek. Dit is ook onderwerp van gesprek met het Auschwitz Comité: een andere plek vraagt 99% zeker om een ander ontwerp. Dit comité heeft veel energie en geld in het ontwerp gestoken. Over smaak valt niet te twisten, maar het betreft hier een van 's werelds meest geprezen architecten. Wie het WTC-monument mag maken hoort niet bij de aggenebisj.

Dhr. Arts vult aan dat in het rapport staat dat architectuurstudenten het ontwerp mooi zouden kunnen vinden, maar ook werd de kwaliteit bunkerarchitectuur genoemd, een mening die hij deelt: 'een treffend duiden waar die zware gevoelens vandaan komen'.

Burgemeester Van der Laan: 'Zonder in die kwalificatie mee te gaan denk ik dat iedereen van de geplande bouw in het Wertheimpark leert - ook het Auschwitz Comité.'

Alternatieve locaties & wel of niet in Amsterdam

Deelnemer oppert als locatie het IVKO, tegenover de Hollandsche Schouwburg. 'Doe het daar binnen, dan zitten de mensen droog bij regen en wordt het niet ontsierd door graffiti als hakenkruizen. Alles buiten is kwetsbaarder.' *Burgemeester Van der Laan* informeert dat het IVKO potentiële locatie is voor het Shoah-museum. 'Het is ooit begonnen met de gedachte het in de Hollandsche Schouwburg te doen: als er één plek is in de buurt die symboliseert wat het monument wil uitdrukken is het die.'

Deelnemers noemen nog als locaties twee typisch vooroorlogse joodse buurten, de Rivierenbuurt en de Transvaalbuurt (bv in Martin Luther Kingpark), de oude joodse begraafplaats naast het Flevopark, nog tot diep in de oorlog gebruikt, en het Marineterrein. *Burgemeester Van der Laan* denkt dat het Marineterrein niet is opgenomen omdat iedereen in Nederland naar die plek kijkt: het laatste stuk oude binnenstad. De gemeente heeft een convenant met de Rijksgebouwendienst waarin staat dat slechts wordt begonnen met start-ups op een klein stukje van het terrein. Er komt een brug naar de stad ten behoeve van het publiek, maar de eerste jaren worden nog geen definitieve bestemmingen vastgelegd. Een andere *deelnemer* noemt de locatie Westerbork. *Burgemeester Van der Laan* weet dat deze de voorkeur heeft van een oud-lid van het Auschwitz Comité. 'Mochten we uiteindelijk moeten constateren dat alle locaties moeizaam scoren, dan zou het wellicht ook buiten Amsterdam kunnen komen, maar dat is vooruitlopen op de zaken.' *Dhr. Van Gemert* stelt dat in een rapport de suggestie Westerbork is opgenomen: deze locatie is op grond van de toezegging niet aan de orde is als het monument in Amsterdam kan worden geplaatst.

Henk van West/Werth heeft dhr. De Vries afgelopen week voorzien van een alternatief op papier voor een Namenmonument in de Hollandsche Schouwburg [Hij deelt dit stuk uit ter vergadering]. Het gaat er zijns inziens om welk type monument er moet komen. Hij meent dat er minimaal 3 alternatieven geschikt zouden kunnen zijn. *Burgemeester Van der Laan* is benieuwd: dit maakt dan één van de opties meer of minder geschikt om daar te vestigen. Hij verwijst naar een ontwerp voor een monument dat ook in Berlijn schijnt te bestaan: waarbij je de bladzijden van een namenregister kunt omdraaien, een dergelijk ontwerp is geschikt voor kleine ruimtes, wat behulpzaam zou kunnen zijn als de Hollandsche Schouwburg goed scoort.

Een *deelnemer* weet dat de treinen vanuit Amsterdam indertijd vertrokken vanaf het rangeerterrein achter Artis, nu parkeerplek die in de toekomst ondergronds zou komen. Optie? *Mw. Van Pinxteren* antwoordt dat het de bedoeling is daar olifanten te gaan onderbrengen. *Burgemeester Van der Laan* zal alle namen die we in dit verband tegenkomen doorgeven aan de gemeenteraad opdat niemand achteraf het idee krijgt dat iets over het hoofd is gezien.

Een *deelnemer* vindt het vreemd dat dhr. Grishaver in een documentaire in 2010 te kennen gaf de Plantage Westermanlaan de beste plek te vinden. *Burgemeester Van der Laan* antwoordt dat dit aan de gemeente lag. Als nieuw burgemeester maakte hij een fietstocht door de stad met stadsecoloog Remco Daalder. Deze fulmineerde dat idioten een groot monument wilden gaan plaatsen in het Westermanplantsoen. 'Hij wist niets van het ontwerp maar wel dat het plantsoen eraan zou gaan. Ik behoorde tot degenen die zich afvroeg of die locatie wel zo'n goed idee was.'

Mw. Boucher vraagt waarom het monument per se in Amsterdam moet komen, het wordt per slot een nationaal monument. Het merendeel van de joden kwam uit Amsterdam, maar tevens uit andere steden. *Burgemeester Van der Laan* zegt dat de politiek daarover beslist, maar graag zou hij zijn antwoord op deze vraag opschorten tot ná verschijning van het NIOD-rapport op 20 november aanstaande. In het kader van het onderzoek naar de oude gemeentegirogelden, de erfpachtboetes en de erfpachtcanonsituatie is het NIOD verzocht te onderzoeken wat ná de oorlog is gebeurd met de gebeurtenissen in de oorlog. Van der Laan schreef het voorwoord, heeft het rapport derhalve gelezen en is daardoor in staat een vergelijking te maken over de handelwijzen nationaal na de oorlog, in steden als Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Leeuwarden: 'Alle aandacht na de oorlog ging uit naar de wederopbouw van de verwoeste samenleving. Dit ging soms ten koste van de wederopbouw van verwoeste individuele levens. Dit is in Amsterdam in aanzienlijke mate gebeurd. Het helen van die wond acht ik een verantwoordelijkheid van ons allemaal als Amsterdammers. Ik vind dat Amsterdam alles moet doen om dit proberen van de grond te krijgen. Lees dat rapport, daarna discussiëren we verder. Ik denk dat u met mij tot de conclusie komt dat we in de schuld staan, wat niet meteen hoeft te betekenen dat er in Amsterdam een Namenmonument moet komen, al komen we daar wel dichtbij in de buurt.'

Mw. Boucher zal de publicatie afwachten maar herinnert eraan in het verleden al te hebben gezegd dat Westerbork voor haar de meest geëigende plek is. Ook Grishaver was 10 jaar terug met de directeur van mening dat het in Westerbork moest komen, maar liet later toch zijn oog vallen op het Wertheimpark. Het bevreemdt haar dat Grishaver er nu niets meer van wil horen. *Burgemeester Van der Laan* zegt hier niet in de positie te zitten de heer Grishaver te verdedigen, voor wie hij respect heeft, maar 'wij hebben in deze discussie een eigen positie'.

Gemeente mede-initiatiefnemer?

Mw. Catz gaat in op het belang van het monument in Amsterdam. Het Auschwitz Comité, zo stelt zij, is uitvoerder, de gemeente Amsterdam de facilitator die meeding in het proces; dit heeft achteraf meer betrokkenheid gevergd van de gemeente dan aanvankelijk ingeschat. Inmiddels heeft de gemeente er veel tijd, geld, energie en gedonder in zitten. Haar vraag: is de gemeente hierdoor geleidelijk aan mede-initiatiefnemer geworden - mede ook vanwege de woorden van de burgemeester dat Amsterdam het belangrijk vindt vanwege de schuld vanuit het verleden en onze positie in de oorlog? Dit alles impliceert een wens van de gemeente en een initiatiefgevoel. Is dat het geval, dan impliceert dit ook een andere houding ten opzichte van de wensen van het Auschwitz Comité. De burgemeester zegt een slechtnieuwsgesprek te hebben gevoerd met het Auschwitz Comité, maar er is een spanningsveld: het comité wil iets, de gemeente wilde dat eerst wel en later niet meer - vervolgens kantelt dit in de loop van deze geschiedenis dusdanig dat de gemeente zegt: leuk dat jullie dat ook willen, we doen het. Het is dus een gecombineerd project. Komt hiermee de dwarsigheid of de sterkte van de wensen van het Auschwitz Comité en hun vasthoudendheid in wat zij willen niet in een andere verhouding te staan tot wat de gemeente kan of wil in de publieke grond die daarvoor gezocht wordt?

Burgemeester Van der Laan vindt het wel erg academisch wat *mw. Catz* zegt, maar ook, met alle respect, wat vergezocht. De gemeente is en wordt geen initiatiefnemer van het Namenproject. De gemeente sprak in het verleden haar waardering uit voor het idee, en committeerde zich aan een plek in Amsterdam. Dat is niet veranderd. 'We zijn er nu dichterbij te komen te zitten omdat de oorspronkelijk gevolgde procedure leidde tot een door jullie met veel argumenten betwiste keuze. Daardoor zijn we niet dichterbij of verder weg van het Auschwitz Comité gekomen. Dat hoeft ook niet. Ik kan ook met een goede vriend een slechtnieuwsgesprek moeten voeren vanuit mijn verantwoordelijkheid. Ik vind deze gedachte meer vergezocht dan theoretisch academisch. Wij zijn geen initiatiefnemers geworden. *Mw. Catz* antwoordt dat de kracht van de wensen van het Auschwitz Comité heel groot was. Het comité formuleerde wat ze wilde en op die mening werd. Door de publieke mening hebben wij en u - als het goed is zijn wij samen de gemeente - gewicht teruggekomen, lijkt het. Hoe nu verder? *Burgemeester Van der Laan*: 'De gemeente is iedereen, alle 825.000 Amsterdammers. Wij zitten hier niet voor onszelf. Je zou kunnen zeggen: de gemeente gaat netjes terug naar het begin.'

Oproer & opluchting

Dhr. Deben informeert dat in de buurt een opluchting merkbaar is dat de gemeente niet koste wat kost vasthoudt aan het Wertheimpark. Dat men is gaan nadenken, goed dat men dat heeft durven doen. De sfeer is verbeterd. *Dhr. Deben* verwijst voorts naar een zinsnede uit het rapport: 'De locaties zijn nog niet beoordeeld door de onderzoekers. De beoordelingscriteria en wegingsfactoren moeten eerst door de raad worden vastgesteld.' Zijn daar ideeën over of, is dat nog vaag en open? *Burgemeester Van der Laan* antwoordt dat in een van de rapporten een lijst staat met relevant geachte wegingscriteria. E.e.a. wordt vóór 1 januari 2016 in de raad vastgesteld waarna binnen een nog nader vast te stellen periode de criteria op de locaties zullen worden gelegd. *Deben* stelt dat de locatiekeuze binnen de Plantagebuurt resulteerde in veel oproer en gedoe – hoe stelt de burgemeester zich dit voor bij de andere buurten? *Burgemeester Van der Laan* antwoordt dat destijds 4 locaties in beeld waren, waarvan het Wertheimpark 'de minst slechte was in jullie terminologie. We beginnen opnieuw met 15+ locaties, kijken beter naar wegingsfactoren en werken stapsgewijs. Belangrijkste: dat we leren van eerder gemaakte fouten.'

Nationaal monument?

Mw. Boucher voegt toe dat het nu ook een nationaal monument is geworden. Dat ontkent *burgemeester Van der Laan*: dat is de wens van het Auschwitz Comité. Iets is pas een nationaal monument als het is opgenomen in de nationale begroting. 'Mij zou het echter niets kunnen schelen: de financiering ligt nu bij het comité, in geval van een nationaal monument bij de regering.' *Dhr. Polderman* zegt dat het comité initiatiefnemer is, de gemeente is volgend. De overheid kan wel randvoorwaarden stellen aan het ontwerp en de locatie. In het rapport staan drie mogelijke verschijningsvormen opgenomen: een gebouw, een paviljoen in een park (Liebeskind kan bv het ontwerp daarop aanpassen) en een sculptuur o.i.d., een en ander afhankelijk van de locatie. *Een deelnemer* vraagt of Van Aar bouwtechnische zaken heeft opgenomen als kappen van bomen, leggen van leidingen – het was vast een duur rapport. *Dhr. Van Aar* antwoordt dat dergelijke zaken pas kunnen worden bepaald als de locatie bekend is.

Herijking intenties?

Een deelnemer vraagt of er gaande het proces een herijking van de intenties heeft plaatsgevonden. Intentie was Amsterdam, nu lijkt dat mogelijk te wankelen. Het ene moment zegt de burgemeester dat het monument in principe overal kan worden geplaatst, het zou een nationaal monument kunnen zijn; op andere momenten stelt hij dat het specifieke van de Amsterdamse situatie moverende redenen heeft opgeleverd het in Amsterdam te doen.

Burgemeester Van der Laan ontkent dat sprake is van een herijking. Een man een man, een woord een woord. Wanneer je je committeert aan een idee, mag een probleem in de locatiekeuze geen reden zijn daarop terug te komen. 'Het Auschwitz Comité heeft het aanvankelijk niet als nationaal monument gepresenteerd, dat kwam pas later. Zelf vond ik het wel de connotatie hebben van een nationaal monument. Nog steeds vind ik Amsterdam, de stad met twee zielen – de stad van de Februaristaking, de enige algemene politieke staking in het door nazi-Duitsland bezette gebied in WOII in heel Europa, en tevens de stad met het hoogste aantal gedeporteerden - een passende plaats voor het Namenmonument. Voornoemde NIOD-publicatie zou dit aspect nog extra grond kunnen geven.

Een deelnemer vindt, sprekend over intenties, dat Westerbork voor de joden die in Nederland zijn afgevoerd een symbolische plek is: daar waren ze voor het laatst op Nederlands grondgebied. Het argument van de burgemeester dat Amsterdam de fout is ingegaan en nu mogelijk op enige manier gerehabiliteerd zou kunnen worden via dit monument, lijkt een compleet andere intentie. *Burgemeester Van der Laan* vindt deze opmerking terecht, maar ziet tussen de twee geen botsing. Volgens *de deelnemer* kan het allebei, mits tot een goed vergelijk wordt gekomen. *Van der Laan* is van mening dat je dan appels en peren gaat vergelijken, de ene mening is niet minder of meer waard dan de ander.

Gewetensvraag

Burgemeester Van der Laan stelt iedereen die het monument in Westerbork wil hebben de gewetensvraag of daarin mogelijk op intentieniveau bijzit: als het monument maar niet in het Wertheimpark komt? [Neen - roept iedereen luid]. *Burgemeester Van der Laan* roept op niet met meer kracht voor Westerbork te pleiten dan inhoudelijk inherent aan Westerbork vast zou zitten. Maak zo zuiver mogelijke afwegingen. *Deelnemer* stelt dat het geen Ajax-Feijenoord-discussie moet gaan worden. *Burgemeester Van der Laan* werpt een dergelijke discussie verre van zich.

Omvang & vorm monument en park

Deelnemer oppert iets visueel (bv projecties) te maken in de Hollandsche Schouwburg en een monument te plaatsen in Westerbork. *Burgemeester Van der Laan* neemt dit mee.

Dhr. Schimmel grootste bezwaar tegen het monument in het Wertheimpark, was de omvang: veel te groot, en sowieso voor die plek. Hij stelt voor het grote, monumentale los te laten. *Burgemeester Van der Laan* was vooral geïmponeerd vorige keer door de reacties over de atmosferische verandering die zou kunnen gaan plaatsvinden in het park. Dat had ook te maken met de omvang, maar ook met het feit dat je in het park je hond moet kunnen uitlaten zonder telkens je vrolijkheid te verliezen - dat speelt wellicht ook bij een kleiner monument.

Dhr. Schimmel is van mening dat het monument zichtbaar moet zijn, maar passend bij de buurt en natuurlijk bij de plek: een taak voor de kunstenaar.

Burgemeester Van der Laan weet dat *dhr. Grishaver* van mening is dat het belangrijk is voor de verwerking van het verdriet van de nabestaanden dat zij - bijvoorbeeld - met hun vinger de naam kunnen aanraken, dat maakt het individueel, net als bij het boek met de bewegende bladzijden in Berlijn.

Een deelnemer vindt Schaduwzijde een prachtig, intiem en bij Amsterdam passend monument, op de Nieuwe Keizersgracht, maar het ontwerp in het Wertheimpark een megalomaan Amerikaans ding. Houdt men aan dat ontwerp vast?

Burgemeester Van der Laan antwoordt dat dit ontwerp speciaal is gemaakt voor het Wertheimpark. Het kan zijn dat uiteindelijk met een andere ontwerper wordt gewerkt – dat zou zijns inziens echter wel 'een heftige beslissing' zijn. *Deelnemer* vindt dat niet heftig, maar simpelweg een gevolg van het feit dat niemand tevoren van het ontwerp/de ontwerper op de hoogte was, behalve het Auschwitz Comité. *Burgemeester Van der Laan* beaamt dit en stelt dat hijzelf zich daarvoor zou moeten verontschuldigen, niemand anders.

Henk van Westen/r: Behalve de omvang van het monument zelf ook de omvang van het park een rol. Van Aar spreekt in zijn rapport over vervolgfases in de ontwikkeling van het Wertheimpark, als het verbinden van het noordelijk en het zuidelijk deel, en het eventueel opheffen van het sportgedeelte. Daarmee zou je mogelijk het probleem van de andere kant kunnen oplossen: je maakt de ruimte voor het monument groter door andere functies uit het park weg te halen. Dat mag niet de bedoeling zijn natuurlijk: voor de buurt vervult het park belangrijke functies, sport is een van de zaken die voldoende aandacht moeten blijven krijgen. In hoeverre is bij het oplossen van het probleem een achterliggende gedachte om het Wertheimpark anders in te richten en te voorzien van andere functies? *Burgemeester Van der Laan (en mw. Van Pinxteren)*: Dat is NIET aan de orde, deze kwestie wordt netjes behandeld, die zaken blijven gescheiden. Grapje: 'Als ik me ergens de komende ambtstermijn niet mee ga bemoeien is het de nieuwe indeling van het Wertheimpark.'

Monument Jan Wolkers

Dhr. Arts vraagt of de gemeente de stellingname van dhr. Grishaver accepteert dat het Wolkersmonument wordt meegenomen naar de nieuwe locatie. *Burgemeester Van der Laan* antwoordt veeleer uit te zijn op verbinden dan escaleren van dingen. Betreffende uitspraak verbaast hem: 'Een monument is niet van een stichter of een comité – dat is niet iets wat je even meeneemt en zeker niet als argument inbrengt in een discussie. Ik luister liever naar redelijke argumenten.'

Geen open inschrijving voor object in openbare ruimte

Een deelnemer, kunstenaar/ontwerper/architecte, vindt het hoogst ongebruikelijk dat er geen open inschrijving plaats heeft gevonden voor betreffend object/kunstwerk in de publieke ruimte. 'Vreemd dat dit niet via de gebruikelijke gremia is verlopen, dat is formeel wel verplicht.'

Burgemeester Van der Laan antwoordt dat de gemeente dit niet in de hand had, bovendien gebeurt zo iets wel vaker. *Mw. Van Pinxteren* preciseert dat dit alleen verplicht is bij een opdracht van de overheid, daarbuiten kan de gemeente niet weten of het al dan niet geschiedt met een open inschrijving. Volgens *deelnemer* komt het er dus op neer dat het Auschwitz Comité het voortouw neemt om iemand een opdracht te geven voor een kunstwerk dat prominente plaats krijgt in de schaarse openbare ruimte. Als de gemeente Amsterdam opdrachtgever zou zijn, was het een ander uitgangspunt geweest. De gemeente had zich dan vrij kunnen voelen de opdracht te verstrekken aan wie zij wil, maar zou dat niet hebben gedaan want dat hoort zo niet in kunstland – daar zit wat haar betreft duidelijk een frictie tussen. *Burgemeester Van der Laan* reageert de opdracht te hebben van de gemeente, niet van de opdrachtgever van het Namenmonument. Op zeker moment is de gemeente zich erover gaan buigen of de gemaakte keuzen de verstandigste waren. Uiteraard, aldus *deelnemer*: 'U gaat over de publieke ruimte en dat is precies mijn punt.'

3. RONDVRAAG & SLUITING

Deelnemer vraagt hoe nu verder. Heeft de burger nog inspraak? *Burgemeester Van der Laan* antwoordt dat de stappenprocedure is uitgelegd in de brief. Burgers kunnen hun voorkeur uitspreken. Gemeenteraadbesluiten kunnen ter discussie worden gesteld. *Mw. Boucher* vraagt zich af of dhr. Grishaver zich aan het uiteindelijke besluit zal committeren, waarop *burgemeester Van der Laan* antwoordt dat de gemeenteraad beslist. Hij dankt tot slot de aanwezigen voor hun komst en sluit de vergadering om 20.30 uur. 'De vorige keer vond ik u al redelijk, al werd er lawaai gemaakt, dat vind ik nog. U deed wat u in dit bestel moet kunnen doen. Ik vind dat de gemeente moet luisteren, en heb het gevoel dat wij dat hebben gedaan.'

ICOMOS Technical Review

Property	Seventeenth-Century Canal Ring Area of Amsterdam inside the Singelgracht
State Party	Netherlands
Property ID	1349
Date of inscription	2010
Criteria	(i)(ii)(iv)
Project	Proposed Holocaust Names Memorial ("<i>Holocaust Namen Monument</i>")

Background

On 1 October 2017, 1 February and 24 May 2018, the World Heritage Centre received letters of concern regarding the construction of a Holocaust Names Memorial along the Weesperstraat in the World Heritage property of Seventeenth-Century Canal Ring Area of Amsterdam inside the Singelgracht. These letters came from a group of residents from the neighbourhood where the memorial will be built. The State Party, through its Permanent Delegation to UNESCO, provided responses on 22 January and 17 May 2018 and additional documents upon request, including, among others, the Feasibility Study for the Memorial dated June 2016. These communications form the basis of this ICOMOS Technical Review, together with additional information that was collected through research and from information online.

Context

The memorial would be located in the eastern part of the World Heritage property, east of the river Amstel along the Weesperstraat and between the Nieuwe Herengracht and Nieuwe Keizersgracht (see images 1 and 2). This part of town dates from the late seventeenth century and an extensive Jewish Quarter developed here with an important complex of synagogues at what is now called the Jonas Daniel Meijerplein. Following the deportation of the Jewish population during the Second World War, the neighbourhood fell into serious decay and, in the 1960s, all the buildings along the Weesperstraat were demolished to create a wider traffic road. New buildings in contemporary architecture were constructed along the street except on the zone under discussion (called by residents the "Weesperplantsoen" or "Weesperstraatplantsoen"). Trees were planted here and a "*Jewish Gratitude*" monument, which was originally erected at the Weesperplein, was relocated here in 1986. It is on this location that the proposed Holocaust Names Memorial will be built.

The Project

The following description is mainly compiled from <https://www.holocaustnamenmonument.nl> where extensive documentation on the memorial can be found in Dutch and English.

The memorial was initiated by the Netherlands Auschwitz Committee (NAC) to honour the 102 000 victims of the Holocaust in the Netherlands. In June 2016, the City Council of Amsterdam designated a green strip along the Weesperstraat for this purpose. Later that year, the Dutch Auschwitz Committee, together with Polish-Jewish architect Daniel Libeskind, presented the proposed design for the Dutch Holocaust Names Memorial.

The memorial consists of four Hebrew letters that make up a word that translates as 'In memory of'. When visitors enter the memorial, they find themselves in a labyrinth of passageways flanked by brick walls more than two metres in height that convey the message 'In memory of'. Inscribed on each of

the 102 000 bricks is a name, date of birth and age of death, in such a way that the name of each victim can be touched. The walls of names support the four letters that will be executed in reflective stainless steel.

The Weesperstraat site is closely linked to the history of Jews in Amsterdam and very close to the Jonas Daniël Meijerplein and notable buildings that, each in its own way, illuminate some aspect of Jewish history. Before the Second World War, practically everybody who lived on the Weesperstraat was Jewish.

Objections from the neighbourhood

The residents from the neighbourhood argue that a very large monument will have a negative impact on the integrity of the property, i.e. the loss of existing sight-lines from the Weesperstraat into the garden in the building block (the "Hoftuin"), the compromise of its character, and more importantly, the endangerment of the protected values, such as the typical lay-out of the last phase of the city expansion, which, in this area, is characterised by open lay-out, greenery, and a few buildings destined for housing elderly people. Therefore, in the opinion of the group of residents, the monument does not respect the historical values of the area.

The Weesperplantsoen along the Weesperstraat, that was created after the demolition of the houses in the 1960s, was rather unattended in the past but for several years now has been connected to the Hoftuin, something that could be further improved to create an extended green area. This would truly upgrade the area for public use. It is feared that the monument will destroy the green character of this strip (25 trees will have to be felled), close it off from the Weesperstraat and cut the free sights from the Weesperstraat towards the Hoftuin, also in view of the security measures that most likely will need to be taken.

It is furthermore brought to the attention that the monument is the initiative of a private entity (the Netherlands Auschwitz Committee) and that no adequate public discussion on the location took place. In addition, the Committee selected the designer and the design itself and no alternatives were ever discussed. Guidelines that were given by the Municipality (regarding heights, trees and sight lines) were not respected in the final design.

Response of the State Party

The State Party informed that the location at the Weesperstraat was carefully chosen from a potential 22 locations because of its strong link to the Jewish Quarter of Amsterdam and its potential to improve public areas in this part of the Weesperstraat. It is acknowledged that the existing monument "*Jewish Gratitude*" will need to be relocated and that several trees need to be felled. These will be compensated by new plantations in the memorial area and along the Weesperstraat. All planning regulations and decision-making processes for the location of the monument were respected and an information meeting for residents was held on 31 May 2016. Final approval from the City Council for this location was obtained in June 2016.

The final design of the monument was evaluated by all relevant bodies and, considering that design guidelines such as sight lines towards the Hoftuin had been respected, the permit for its construction was issued on 27 December 2017. Residents made use of their rights to object to this decision and a hearing to this effect was held on 15 May last. The final decision will likely have been taken by mid-June.

As to the historical aspects, it is reported that the houses along the Weesperstraat, laid out from 1675 onwards, were all demolished in the 1960s to give way to a major traffic route. New constructions arose along the widened street, except for the area between Nieuwe Herengracht and Nieuwe

Keizersgracht. Here, a small green area was created that covers the original building lots and backyards along the street. This area is therefore not the relict of the original design of the fourth city expansion, nor part of the so-called Hoftuin, but "an urban design situation that came about in the 1960s". Based on an in-depth analysis of the historical characteristics of the area, the State Party comes to the conclusion that the construction of a memorial on this location will not affect the Outstanding Universal Value (OUV) of the World Heritage property.

Assessment by ICOMOS

The great majority of the building blocks of the 17th-century city expansions were closed on all sides by houses or buildings with public or private functions. The gardens within the blocks were private. However, in the case of the city block concerned (see images 2 and 3), an extensive residence for elderly people (Deanery Home for Old Women and Men) was constructed along the Amstel river with a garden (the "Hoftuin") extending to the east in the direction of the Weesperstraat. Along the Weesperstraat, a continuous row of houses was built with backyards and ancillary buildings behind. Along the Nieuwe Heren and Keizersgracht, some free-standing monumental buildings were erected.

The widening of the Weesperstraat in the 1960s that implied the demolition of all houses on both sides of the street had a negative impact on the historical values and the integrity of the site. This is recognized in the statement of integrity adopted at the time of inscription of the property on the World Heritage List that states: "*streets have sometimes been widened and the façade dwellings rebuilt, notably the current Weesperstraat arterial road*" (see highlight in annex 2).

Buildings in contemporary architecture were constructed along most of the Weesperstraat but this was not done between the Nieuwe Heren- en Nieuwe Keizersgracht. This was probably because of the limited depth of the lot and in order not to affect the historical structures and garden behind. Instead, the long and narrow strip became a green area that, since it became connected with the Hoftuin, has increased in quality and in use by the residents and visitors (image 2).

It is on this strip that the new memorial would be built.

As can be seen in image 4, the memorial will respect the boundaries of the building block. It will not affect the historical structure of the original city plan and the overall design of the "*homogenous urban ensemble*" as expressed in criterion (i) (see highlight in annex 2) or its representation as a "*model for the entirely artificial port city*" as highlighted in criterion (iv) (see highlight in annex 2). The integrity of the original city plan was already affected by the widening of the Weesperstraat in the 1960s. The construction of a memorial on this location does not further aggravate this situation. Therefore, and considering the criteria of inscription of the property on the World Heritage List, it can be concluded that the location and the dimensions of the memorial do not impact adversely on the OUV of the property.

It is worthwhile, however, to analyse the situation at the scale of the building block. This block was already an atypical case in that, along the Amstel River and the canals, no individual dwellings with their characteristic gables were constructed but instead an almost 100-metre long residential building for the elderly (Deanery Home for Old Women and Men, now the Hermitage Museum) that runs from one canal (the Nieuwe Herengracht) to the other (Nieuwe Keizersgracht). Behind the residence, a courtyard and garden (the "Hoftuin") extend towards the backyards of the houses along the Weesperstraat. Along the two canals, some free-standing monumental structures arose such as the Corvershof (retirement home for couples established in 1721). Along the Weesperstraat, the traditional line of individual houses appeared. These would be later demolished. Different from other -closed- building blocks, this block has an open parklike character, the more so since the green strip became connected to the Hoftuin a few years ago. This open character will be reduced by the construction of the monument but not to the extent that it affects the heritage values of the area.

In the design of the memorial, four Hebrew letters “float” above the 2.40-metre high brick walls that carry the names of the 102 000 Dutch victims of the Holocaust. These elements reach an altitude of approximately 8 metres at the side entrances and descend to 4 metres in the middle at the connection to the Hoftuin. The material is reflective stainless steel that, although it may mirror the environment, is certainly not invisible. Although the height does not respect the guidelines of the feasibility study, the memorial does not substantially affect the views from the Nieuwe Heren- en Nieuwe Keizersgracht.

Recent design modifications suggest that the openness of the memorial towards the Weesperstraat and the canals is being reduced for security reasons and that the memorial will be closed at night. The Hoftuin may thus become the main entrance to the memorial. In this scenario, it would be recommendable to analyse in more detail the volume and material of the memorial as seen from the Hoftuin, as well as their visual and functional relations and impacts.

The “*Jewish Gratitude*” monument, along its original meaning, has become a point of reflection on the active and passive collaboration of Dutch citizens with the Nazi regime. A relocation on or in the vicinity of its original location on the Weesperplein would be recommendable. In any case, it should not be placed outside of the Jewish Quarter.

Finally it is noted that while addressing the potential impact of the proposed memorial on the Outstanding Universal Value of the property, it has become clear that procedural aspects of the approval of location and design of the memorial have raised concerns in terms of consultation with local communities. In relation to notification of the World Heritage Centre and ICOMOS, for such a sensitive project as this, consultations at the earliest concept stages of the project would have been helpful before location and design had been agreed, in accordance with paragraph 172 of the Operational Guidelines.

Conclusions

ICOMOS comes to the conclusion that:

- 1) The proposed Holocaust Names Memorial at the Weesperstraat in Amsterdam respects the boundaries of the original building block and is limited to the area that remained from the demolished houses and their backyards along the Weesperstraat between the Nieuwe Heren- en Nieuwe Keizersgracht. The location and dimensions of the memorial do not impact adversely on the Outstanding Universal Value including the overall integrity of the World Heritage property.
- 2) A more profound analysis of the visual and functional relations and impacts between the Deanery building (now the Hermitage Museum) and its Hoftuin and the memorial would be recommendable in order to refine the design.
- 3) A relocation of the “*Jewish Gratitude*” monument on or in the vicinity of its original location on the Weesperplein would be advisable. In any case, it should not be placed outside of the Jewish Quarter.

ICOMOS remains at the disposal of the State Party for further clarification on the above or assistance as required.

Annex 1: Images

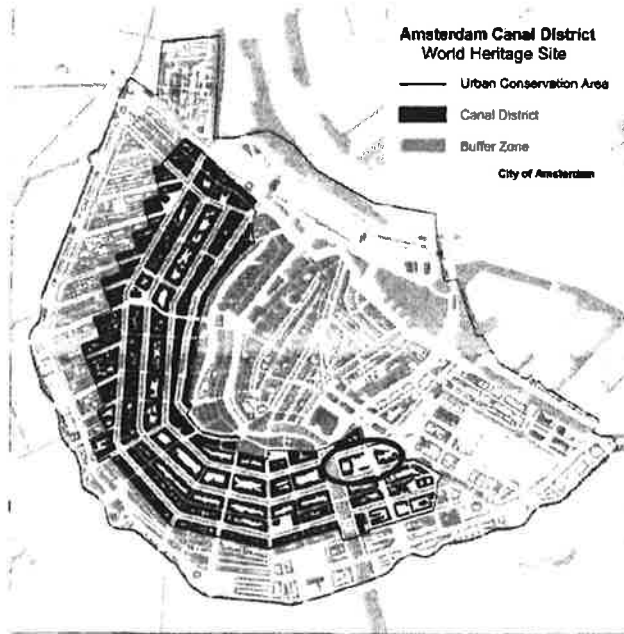

Image 1. Map of the World Heritage property with location of proposed Holocaust Names Memorial

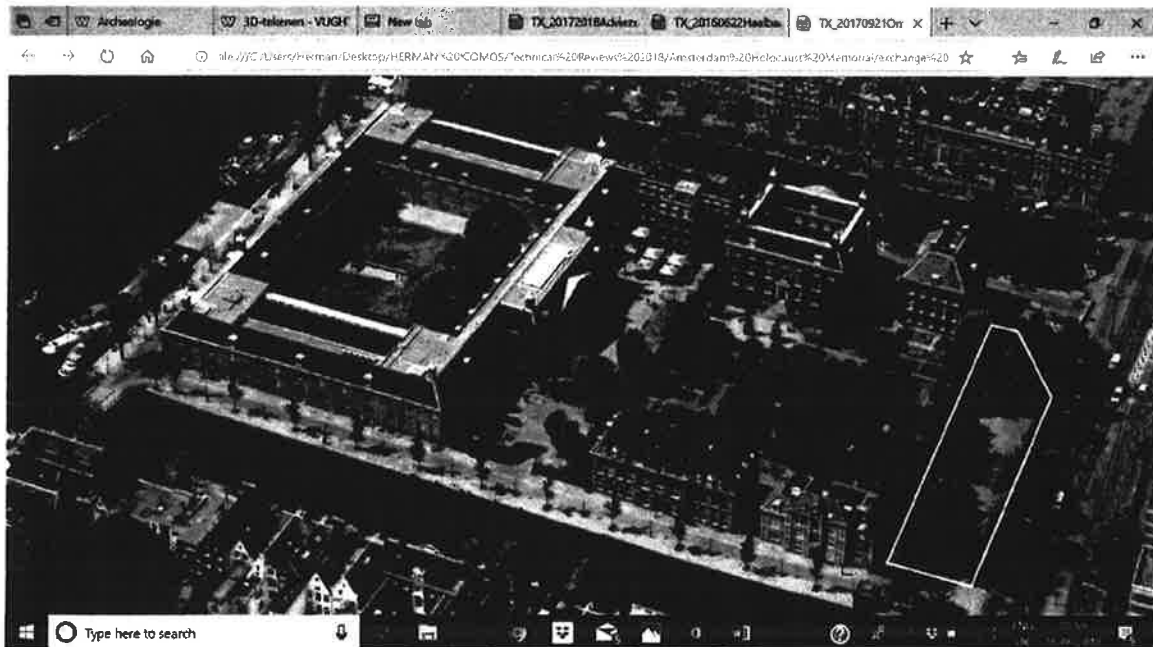

Image 2: The project area. Left the Deanery building along the Amstel with courtyard and garden (the "Hoftuin") towards the east. On the right the project area at the green strip along the Weesperstraat between the Nieuwe Herengracht (north) and Nieuwe Keizersgracht (south). (screenshot from: Libeskind design for request for licence 21-9-2017).

Image 3: Bouw and Woningtoezicht 1902. Left the Deanery Home for Old Women with garden (Hoftuin) behind. Right the Weesperstraat with row of houses with backyards and ancillary constructions. Some more monumental buildings can be seen along the canals above and below.

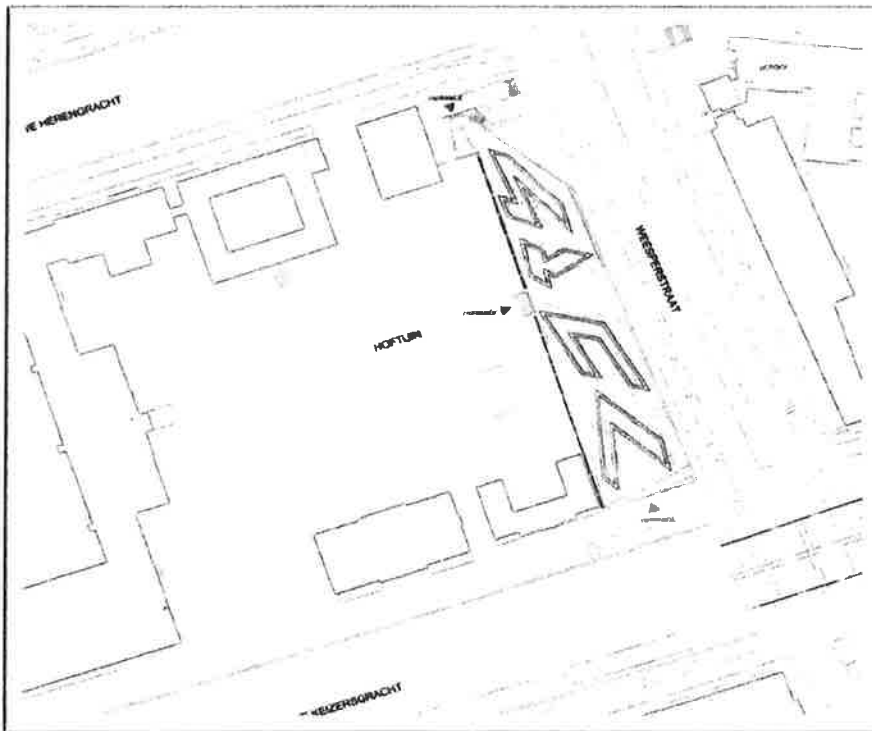

Image 4 Location of the Holocaust Names Memorial along the Weesperstraat. Its design is based on four Hebrew letters that mean "in memory of". Note the two entrances from the sides and the connection to the Hoftuin.

Annex 2

Outstanding Universal Value of the "Seventeenth-Century Canal Ring Area of Amsterdam inside the Singelgracht", Netherlands

Brief synthesis

The Amsterdam Canal District illustrates exemplary hydraulic and urban planning on a large scale through the entirely artificial creation of a large-scale port city. The gabled facades are characteristic of this middle-class environment, and the dwellings bear witness both to the city's enrichment through maritime trade and the development of a humanist and tolerant culture linked to the Calvinist Reformation. In the 17th and 18th centuries, Amsterdam was seen as the realization of the ideal city that was used as a reference urban model for numerous projects for new cities around the world.

Criterion (i): The Amsterdam Canal District is the design at the end of the 16th century and the construction in the 17th century of a new and entirely artificial 'port city.' It is a masterpiece of hydraulic engineering, town planning, and a rational programme of construction and bourgeois architecture. It is a unique and innovative, large-scale but homogeneous urban ensemble.

Criterion (ii): The Amsterdam Canal District bears witness to an exchange of considerable influences over almost two centuries, in terms not only of civil engineering, town planning, and architecture, but also of a series of technical, maritime, and cultural fields. In the 17th century Amsterdam was a crucial centre for international commercial trade and intellectual exchange, for the formation and the dissemination of humanist thought; it was the capital of the world-economy in its day.

Criterion (iv): The Amsterdam Canal District represents an outstanding example of a built urban ensemble that required and illustrates expertise in hydraulics, civil engineering, town planning, construction and architectural knowhow. In the 17th century, it established the model for the entirely artificial 'port city' as well as the type of Dutch single dwelling with its variety of façades and gables. The city is testimony, at the highest level, to a significant period in the history of the modern world.

Integrity and authenticity

The network of canals in concentric arcs of a circle that forms the basis of the urban layout, along with the radial waterways and streets, survives in its entirety, with its old embankments and historic facade alignments.

The majority of the houses erected in the 17th and 18th centuries are still present in a good general state of conservation. This basic situation is fundamentally healthy for an urban ensemble that is still alive and active. However, streets have sometimes been widened and the facade dwellings rebuilt, notably the current Weesperstraat arterial road. The old civil and hydraulic structures have generally been replaced, tall modern buildings affect some landscape perspectives, especially in the north of the property, and aggressive advertising pollutes the property's visual condition.

Protection and management requirements

A very large number of buildings and structures are protected by national and municipal heritage listing. The situation with regard to protection seems to be complex, within the

context of the operation of the Amsterdam Central Borough (the heart of the city), but the procedures that govern protection are complied with. Good awareness on the part of those responsible means that the excesses of urban growth that was at times difficult to control in the recent past seem to be increasingly better managed, notably advertising within the property and the visual impact of tall buildings on the urban landscapes of the property.

All the management measures form an effective and coherent system, within the responsibility of the Central Borough of Amsterdam and with the guarantee of the Bureau of Monuments. A horizontal management and monitoring body for the property has now been implemented, the Amsterdam World Heritage Bureau.